

TÜRKİYE KALKINMA BANKASI A.Ş.

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜNÜ ANLAMAK

Leyla DOLUN

Kıdemli Uzman

GA-04-4-12

ARAŞTIRMA MÜDÜRLÜĞÜ

HAZİRAN 2004

ANKARA

D.T.Ö

Yerleşim- Cenevre,İsviçre

Kuruluş tarihi- 1 Ocak 1995

Kuruluşu- 1986-1994 Uruguay Toplantıları sonucu

Üye sayısı- 146 ülke (4 Nisan 2003 itibarıyla)

Bütçe- 154 Milyon SFR (2003 için)

Personel- 550

Başkan- Supachai Panitchpakdi (Genel Müdür)

Görevleri-

-Dünya Ticaret Örgütü ticaret anlaşmalarının yönetimi

-Ticari müzakereler için ortam yaratılması

-Ticari uyuşmazlıkların ele alınması

-Ulusal ticari politikaların yönlendirilmesi

-Gelişmekte olan ülkelere teknik yardım ve eğitim

-Diğer uluslar arası organizasyonlarla işbirliği

Kısaltmalar-

ACP- African,Caribbean and Pacific Group(Lome Convention)- Afrika ,Karayip ve Pasifik grubu (Lome anlaşması)

AD,A-D- Anti-damping measures- Anti damping önlemleri

AFTA- ASEAN Free Trade area -Asya serbest ticaret bölgesi

AMS- Aggregate measurement of support (agriculture) Toplam destek önlemleri (tarım için)

APEC-Asia pasific economic cooperation-Asya Pasifik ekonomik işbirliği

ASEAN-Association of Southeast Asian Nations- Güneydoğu Asya ülkeleri Birliği

ATC-Agreement on Textiles and Clothing- Tekstil ve giyim anlaşması

CBD-Convention on Biological Diversity- Biyolojik çeşitlilik anlaşması

CCC-customs co-operation council – Gümrük İşbirliği Heyeti- günümüzde WCO haline dönüşmüştür.

CER- (Australia New Zealand) Closer Economic relations Trade Agreement –Avustralya Yeni Zelanda yakın ekonomik ilişkiler ve ticaret anlaşması aynı zamanda ANCERTA

COMESA-Common Market for Eastern and Southern Africa- Doğu ve Güney Afrika Ülkeleri ortak pazarı

CTD-Comittee on Trade and development-Ticaret ve kalkınma komitesi

CTE-Comitte on Trade and Environment- Ticaret ve Çevre komitesi

CVD- Countervailing duty(subsidies)-Karşılıyıcı tarifeler (sübvansiyonlar)

DDA- Doha Development Agenda- Doha Kalkınma gündemi

DSB-Dispute Settlement Body- Anlaşmazlık Çözme Heyeti

DSU-Dispute Settlement Understanding- Anlaşmazlık Çözme Anlaşması

EC-European Communities- Avrupa Topluluğu

EFTA-European Free Trade Association- Avrupa Serbest Ticaret Birliği

EU-European Union-Avrupa Birliği(resmi olarak Dünya Ticaret Örgütünde Avrupa Topluluğu)

FAO-Food and Agriculture Organization- Gıda ve Tarım Örgütü

GATS-General Agreement on Trade in Services- Hizmet Ticareti Genel Anlaşması

GATT-General Agreement on Tariffs and Trade- Gümrükler ve Ticaret Genel Anlaşması

GSP-Generalized System of Preferences- Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi

HS-Harmonized Commodity Description and coding System- Uyumlaştırılmış Mal Tanım ve Kod Sistemi

ICITO-Interim Commission for the International Trade Organisation-Ulular arası Ticaret örgütü Geçici Komisyonu

ILO-İnternational Labour Organisation- Uluslar arası İşçi Örgütü

IMF-İnternational Monetary Fund- Uluslar arası Para Fonu

ITC-International Trade Center- Uluslar arası Ticaret Merkezi

ITO-İnternational Trade Organization –Uluslar arası Ticaret Örgütü

MEA-Multilateral environmental agreement- Çok taraflı çevre anlaşması

MERCOSUR-Southern Common market- Güney ortak pazarı

MFA-Multifibre Arrangement- (ATC tarafından değiştirilmiştir)- Çok Elyaflı Tekstil Anlaşması

MFN-Most favored nation- En çok Kayrılan Ülke(En fazla ilgiye mahzar ülke)

MTN- Multilateral trade negotiations- Çok taraflı Ticaret müzakereleri

NAFTA-North American Free Trade agreement- Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması

PSE-Producer subsidy equivalent(agriculture)- Üretici Sübvansiyonu eşdeğeri(tarım)

PSI-pre-shipment inspection- Yükleme öncesi denetim

S&D,SDT-Special and differential treatment(for developing countries)- Gelişmekte olan ülkeler için özel ve farklı muamele

SAARC-South Asian association for regional cooperation- Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı

SDR- Special Drawing Rights(IMF)- Özel Çekme Hakları

SELA-Latin American Economic System- Latin Amerika Ekonomik sistemi

SPS-Sanitary and phytosanitary measures- İnsan,hayvan ve bitki sağlığının korunması anlaşması

TBT-Technical barriers to trade- Ticarete Teknik Sınırlamalar Anlaşması

TMB- Textiles monitoring Body- Tekstil Gözetim Heyeti

TNC-Trade negotiations comittee- Ticari müzakereler komitesi

TPRB-Trade Policy Review Body- Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Organı

TPRM-Trade Policy Review Mechanism- Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizması

TRIMS-Trade-related investment measures- Ticaretle Bağlantılı Yatırım Tedbirleri Anlaşması

TRIPS-Trade-related aspects of intellectual property rights- Ticaretle bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları

UN-United Nations- Birleşmiş Milletler

UNCTAD- UN Conference on Trade and Development- BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı

UNDP-UN Development programme- BM Kalkınma Programı

UNEP-UN Environment Programme- BM Çevre Programı

UPOV-İnternational Union for Protection of New Varities of Plants- Yeni Bitki Türlerinin Korunmasına ilişkin Uluslar arası Birlik

UR—Uruguay Rounds- Uruguay Toplantıları/Görüşmeleri

VER-Voluntary export restrain- İsteğe bağlı ihracat kısıtlaması

VRA-Voluntary restraint agreement- İsteğe bağlı kısıtlama anlaşması

WCO-World Customs Organisation- Dünya Gümrük Örgütü

WIPO-World İntellectual Property Organisation –Dünya Fikri Mülkiyet-Telif Hakları Örgütü

WTO-World Trade Organisation- Dünya Ticaret Örgütü.

WEB-SİTESİ- WTO faaliyetleri hakkında daha fazla bilgiyi (www.wto.org) web sitesinde bulabilirsiniz.

BÖLÜM 1

TEMELLERİ

“DTÖ müzakerelerden doğmuştur, DTÖ’nün yaptığı her şey müzakerelerin sonucudur.”

1.Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) nedir?

Basit olarak DTÖ global veya globale yakın bir düzeyde, uluslar arasındaki ticaretin kuralları ile uğraşır. Fakat bundan fazlası da vardır.

Bir Kuş mu? Bir Uçak mı?

Veya bir masa mı?

DTÖ hakkındaki bir radyo tartışmasına katılanların bir sürü fikri vardı. DTÖ bunu yapmalı, şunu yapmalı diyorlardı. Sonunda biri araya girdi“bir dakika, DTÖ bir masadır. İnsanlar masanın etrafında toplanır ve müzakere ederler. Bir masanın ne yapmasını beklersiniz?”

DTÖ’ ya bakmanın bir çok yolu var. Ticaretin liberalleşmesini amaçlayan bir örgüt. Hükümetlerin ticaret anlaşmalarını müzakere etmeleri için bir forum. Ticari anlaşmazlıklarını çözümlenmeleri için bir yer. Ticari kurallar için sistemi yürüten bir organ. (Fakat bir süperman değil, bütün dünyanın sorunlarını çözebilen ve yaratan olarak düşünülemez)

Hepsinin ötesinde, bir müzakere ortamıdır... Öncelikle üye hükümetlerin birbirleriyle olan ticari sorunlarını çözmek için geldikleri bir yerdir. İlk adım konuşmaktır. DTÖ müzakerelerden doğmuştur ve DTÖ yaptığı her şey müzakerelerin sonucudur. DTÖ halihazırdaki görevlerinin tümü 1986-1994 Uruguay Toplantıları (Round) olarak adlandırılan müzakerelerden ve daha önce yapılmış GATT (General Agreement on Trade

and Tarriffs) (Gümrük ve Ticaret Genel Anlaşmaları) gelmektedir. 2001 “Doha Gelişme Gündemi” altında DTÖ halihazırda yeni müzakerelerin ev sahipliğini yapmaktadır.

Ülkeler ticari engellerle karşılaştıklarında ve onların azaltılmasını talep ettiklerinde, müzakereler ticaretin liberalleşmesine yardım etmiştir. Fakat DTÖ sadece ticaretin liberalleşmesi ile ilgili değildir, bazı durumlarda mevcut ticari engellerin muhafazasını desteklemek içinde kurallar koyar. –örneğin tüketicileri korumak için veya hastalıkların yayılmasını engellemek için.

Bir kurallar dizisidir... Özünde dünyanın ticaret yapan ulusları arasında müzakere edilen ve imzalanan DTÖ anlaşmaları vardır. bu belgeler uluslar arası ticaretin hukuki temel kurallarını ortaya koyar. Bunlar hükümetleri, üzerinde uzlaştıkları limitler dahilinde ticari politikalarını belirlemeleri için bağlayan sözleşmelerdir. Hükümetlerce müzakere edilmiş ve imzalanmış olmalarına rağmen, amaç, mal ve hizmet üreticilerine, ihracatçı ve ithalatçılara görevlerini ifa etmelerine yardımcı olurken, hükümetlerin sosyal çevre koşullarını temin etmelerini sağlamaktır.

Çok taraflı ticari sistem-

örneğin- DTÖ’ce işletilen sistem. Çoğu ülke – neredeyse ticaret yapan tüm ülkeler – bu sisteme üyedir. Fakat bazıları üye olamadığından sistemi açıklarken “global” veya “dünya” yerine “çok taraflı” kullanılmaktadır. DTÖ İşlemlerinde “çok taraflı” işlemler bölgesel veya daha küçük ülke gruplarının faaliyetleri ile çelişebilir. (buradaki “çok taraflı” kelimesi uluslar arası ilişkilerdeki “çok taraflılık” kelimesinden farklı olabilir. Örneğin, uluslar arası güvenlik düzenlemelerinde çok taraflı bölgesel anlamında kullanılabilir.)

Sistemin esas amacı ticaretin mümkün olduğunca serbest şekilde, istenmeyen yan etkileri olmaksızın yapılmasına yardım etmektir. Bu kısmen engelleri ortadan kaldırmak demektir. Aynı zamanda , dünyada geçerli olan ticari kuralların ne olduğunun bireyler, firmalar ve hükümetlerce bilinmesini temin etmek ve onlara politikalarda ani değişiklikler olmayacağına dair güvence vermek demektir. Diğer bir deyişle, kurallar”şeffaf” olmalı ve tahmin edilebilmelidir .

Ve anlaşmazlıkları çözümler... Bu DTÖ görevlerinden üçüncü önemli yönüdür. Ticaret ilişkileri genellikle karşıt çıkarları içerir. Anlaşmalar, DTÖ sistemi içinde uzun bir süreç sonucunda müzakere edilenler de dahil, genellikle yorumlanmayı gerektirir. Bu yorum farklarını en uyumlu şekilde çözümlenmek, üzerinde anlaşmaya varılmış hukuki temellere dayalı tarafsız prosedürü izlemekle mümkün olabilir. Bu DTÖ anlaşmalarında yazılı olan anlaşmazlık çözüm prosedürünün, arkasındaki amaçtır.

1995 yılında doğdu, ancak çok genç değil.

DTÖ 1 Ocak 1995'te hayata geçirildi fakat ticari sistemi bir yarım yüzyıl daha yaşlı. 1948 den beri, Gümrükler ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) sistem için kuralları sağlamıştı.

(DTÖ'nün Mayıs 1998'de Cenevre' de yapılan ikinci bakanlar düzeyindeki toplantısı, sistemin ellinci yıldönümü kutlamalarını da içeriyordu)

Genel Anlaşmanın, GATT olarak da bilinen, gayri resmi ve fiilen uluslar arası bir örgütün doğumuna yol açması çok fazla zaman almadı. Yıllar içinde GATT çeşitli müzakere toplantıları sonucu gelişti.

En son ve en geniş GATT toplantısı Uruguay Toplantıları oldu, 1986 dan 1994 yılına kadar süren toplantılar DTÖ'nün yaratılmasına yol açtı. GATT özellikle malların ticareti ile uğraşmış iken, DTÖ ve anlaşmaları şimdi hizmetlerin, icatların ve dizaynların ticaretini (fikri mülkiyet, telif hakları) kapsamaya başladı.

2.Ticari Sistemin Prensipleri, İlkeleri

DTÖ anlaşmaları uzun ve karmaşıktır, zira geniş bir çerçevedeki faaliyetleri kapsamaktadırlar. Tarım, tekstil ve giyim, bankacılık, telekomünikasyon, hükümet alımları, endüstriyel standartlar ve ürün güvenliği, gıda sağlığı kuralları, fikri mülkiyet ve daha birçok konu ile uğraşırlar. Ancak bütün bu belgelerde basit birkaç temel ilke vardır. Bu ilkeler çok taraflı ticari sistemin ilkelerinin temelini teşkil eder.

Bu ilkelere daha yakından bakacak olursak:

Ayrım gözetilmeksizin ticaret

1.En çok kayrılan ülke(Most-favoured-nation MFN): Diğer insanlara eşit muamele etmek-DTÖ anlaşmalarında ülkeler normalde ticari partnerleri arasında ayırım yapamazlar. Birisine özel muamele yaptığınızda (mesela ürünleri için gümrük oranlarını indirmek gibi) diğer bütün DTÖ üye ülkelerine bunu uygulamalısınız.

Bu ilke en çok kayrılan ülke ilkesi diye bilinir.(Kutuya bakınız) Bu o kadar önemlidir ki, bu ilke mal ticaretini düzenleyen ,GATT anlaşmasını ilk maddesidir. MFN, aynı zamanda Hizmetlerin Ticareti Genel Anlaşmasının (GATS) önceliği(madde 2) ve Fikri Mülkiyet haklarının Ticaretle ilgili Konularına ilişkin Genel Anlaşmasının (TRİPS) önceliğidir (Madde 4), her ne kadar her anlaşmada ilke biraz farklı ele alınmışsa da hep birlikte bu üç anlaşma ticaretin DTÖ tarafından ele alınan üç ana alanını kapsar.

Bazı istisnalara izin verilmektedir. Örneğin, ülkeler grup içinde bir takım mallara münhasır olacak şekilde serbest ticaret anlaşması yapabilir ve dışarıdan mal alımını engelleyebilirler. Veya gelişmekte olan ülkelere kendi pazarlarına girmeleri için özel giriş hakkı verebilirler. Veya belirli ülkelere haksız ticarete konu olduğu varsayılan ürünlere karşı engeller koyabilirler. Ve hizmetlerde, ülkeler belirli durumlarda ayrımcılık yapabilirler. Ancak anlaşmalar bu istisnaları ancak çok sıkı koşullar altında kabul etmektedir. Genelde MFN ne zaman bir ülke ticari bir engeli indirdiğinde veya pazarını açtığında, aynı şeyi tüm diğer ticari partnerleri için – ister zengin ister fakir, ister zayıf ister güçlü olsun, aynı mallar veya hizmetler için yapmak zorundadır.

İlkeler

Ticari sistem....

.ayrımcılık göstermemeli- bir ülke ticari partnerleri arasında ayrımcılık yapmamalı(onlara MFN statüsü vermemeli) ve yabancı ürünlerle ile kendi ürünleri , hizmetleri ve vatandaşları arasında fark gözetmemeli(onlara ulusal özel işlem yapmamalı)

. daha serbesti-müzakerelerle sınırlandırmalar inmeli;

.tahmin edilebilirlik- yabancı firmalar, yatırımcılar ve hükümetler ticari kısıtlamaların(gümrük ve gümrük dışı) gelişigüzel yükseltilmeyeceğinden emin olmalı; gümrük tarifeleri ve pazarı açma taahhütleri DTÖ içinde bağlayıcıdır.;

.daha rekabetçi-ihracat teşvikleri ve Pazar payı kazanmak için maliyet altı ucuzlatılmış ürünler gibi haksız uygulamalardan caydırıcılık;

.az gelişmiş ülkeler için daha yararlı- bu ülkelere kendilerini uyarlamaları için daha fazla süre, daha fazla esneklik ve özel imtiyazlar

Neden “en fazla ilgiye mahzar”?

Bu bir çelişki gibi görülebilir. Özel muamele önermesine rağmen DTÖ da bu fark gözetmemek anlamına –herkese eşit davranmak anlamına gelmektedir.

Bu şu şekilde olmaktadır. Her üye ülke diğer üye ülkelere en çok kayırlan ülke olarak davranmaktadır. Eğer bir ülke bir ticari partnerine bir çıkar sağlarsa diğer bütün DTÖ üyelerine aynısını vermek zorundadır dolayısıyla hepsi “en çok kayırlan ülke” olarak kalırlar.

MFN Statüsü her zaman eşit muamele anlamına gelmez. İlk çok taraflı MFN anlaşmaları , özel kendi grubuna münhasır ticari partnerler grupları oluşturmuştu. GATT ve şimdi DTÖ altında artık MFN özel grupları artık yoktur. MFN ilkesi her ülkenin diğer yüz kırkı aşkın üye ülkeye eşit muamele edeceğine garanti etmektedir.

Ancak bazı istisnalar vardır.

2. Ulusal muamele-Yabancı ve yerlilere eşit muamele- İthal edilmiş ve yerli üretilen mallar eşit muamele edilmelidir.- hiç değilse yabancı mallar pazara girdikten sonra. Aynı kural yabancı ve yerli hizmetler ve yabancı ve yerli markalar, telif hakları ve patentler için uygulanmalıdır. Bu “ulusal muamele ilkesi”(diğer mallara yerli mallara benzer muamele edilmesi) DTÖ nün üç ana anlaşmasında, her birinde biraz farklı olmakla beraber, yer almaktadır (GATT’ın 3.cü maddesi, GATS’ın 17.ci maddesi ve TRİPS’in 3.cü maddesi.)

Ulusal muamele ürünün, hizmetin veya fikri mülkiyete sahip maddenin sadece pazara girmesiyle uygulanır. Dolayısıyla, yerli ürün için eş değer bir vergi alınmamasına rağmen ithalatta gümrük alınması bu ilkenin ihlali demek değildir.

Daha serbest bir ticaret- tedricen , müzakereler sonucu

Ticaret engellerini indirmek, ticareti özendirmek için seçilecek en belirgin yoldur. Bu engeller içinde, gümrükler ve gümrük tarifeleri ve ithalat yasaklamaları veya miktarları kısıtlayan kotalar gibi tedbirler düşünülebilir. Zaman zaman kur politikaları ve bürokrasi gibi konularda tartışma konusu olabilir

1947-48 yılında GATT'ın oluşumundan beri sekiz ticari müzakere toplantısı olmuştur. Şimdi dokuzuncu toplantı, DOHA Kalkınma Gündemi yürürlüktedir. Önce bu toplantılarda ithal edilen mallar üzerindeki gümrüklerin indirimi üzerinde durulmuştur. Müzakerelerin sonucunda, 1990'ların ortalarında sanayileşmiş ülkelerin sanayii malları üzerinden aldıkları gümrük tarifeleri %4 ten daha düşük seviyelere kadar düşmüştür.

Fakat 1980'lerde, müzakereler mallar ve hizmetler ve fikri mülkiyet gibi yeni alanlarda, gümrük dışı engelleri kapsamak üzere genişletilmiştir.

Pazarları açmak yararlı olabilir, ancak uyarlanmaları gerektirmektedir. DTÖ anlaşmaları, ülkelere değişiklikleri “ adım adım liberalleşme” ile tedricen getirmelerine müsaade etmektedir. Gelişmekte olan ülkelere genellikle yükümlülüklerini yerine getirmeleri için daha uzun süre verilmektedir.

Öngörülebilirlik: şeffaflık ve bağlayıcılıkla

Bazen, ticari bir engeli arttırmamaya söz vermek birini indirmek kadar önemli olabilir, zira vaatler iş çevrelerine gelecekteki, imkanlar hakkında daha açık bir görüntü verir. İstikrar ve öngörülebilirlik ile, yatırımlar özendirilir, iş sahaları yaratılır ve tüketiciler rekabetin tüm imkanlarından (tercih edebilme ve daha ucuz fiyatlar gibi) yararlanabilirler. Çok taraflı ticari sistem, hükümetlerce, iş çevresinin daha istikrarlı ve öngörülebilir olması için, attıkları bir adımdır.

DTÖ'nde, ülkeler, pazarlarını mallar ve hizmetler için açmayı kabul ettiklerinde taahhütlerine bağlı kalırlar. Mallar için bu zorunluluklar, gümrük tarifelerinde tavanları oluşturur. Bazen, ülkeler ithalattan aldıkları vergileri, sınır olarak tespit edilmiş bulunan oranlardan daha düşük oranlardan alırlar. Bu gelişmekte olan ülkelerde sık görülen bir durumdur. Gelişmiş ülkelerde gerçekleşen oranlarla daha önceden belirlenmiş oranların aynı olma eğilimi vardır.

Bir ülke oranlarının sınırlarını değiştirebilir, ancak bunu ticari partnerleri ile yaptığı müzakerelerden sonra yapabilir, ki bu karşı tarafın ticari kayıplarının tazmini anlamına gelebilir. Çok taraflı ticaretle ilgili Uruguay toplantılarının başarılarından biri, bağlayıcı taahhütler altında ticaret miktarının artırılabilmesidir (bakınız tablo).Şimdi, tarımda,ürünlerin %100'nün üzerinde bağlanmış tarifeler vardır. Bunun sonucu, ticaret yapanlar ve yatırımcılar için daha belirgin yüksek dereceli bir pazar güvenliği olmuştur.

Sistem, başka yollardan da öngörülebilirliği ve istikrarı geliştirmek için çalışmaktadır. Bir yol, kota kullanımını ve ithal miktarını sınır koyan diğer tedbirlerin kullanımının önüne geçmektir- kotaların idaresi daha çok bürokrasi ve haksız rekabet suçlamalarına yol açabilir. Bir başka yol, ülkelerin ticari kurallarını mümkün olduğunca açık, şeffaf ve halka açık yapmaktır. Çoğu DTÖ anlaşması, hükümetlerin politikalarını ve uygulamalarını ülke içinde halka duyurarak veya DTÖ'ya bildirerek açıklamalarını gerektirmektedir. Ticaret politikalarını gözden geçirilmesi yolu ile ulusal politikaların takibi, gerek yerel gerek çok uluslu seviyede şeffaflığı destekleyici bir yoldur.

Adil Rekabeti teşvik etmek

DTÖ bazen bir "serbest ticaret" kurumu olarak tanımlanır ancak bu tamamen doğru değildir. Sistem tarifelere ve sınırlı hallerde, diğer koruma yollarına izin verir. Daha doğru olarak, açık, adil ve bozulmamış rekabeti sağlamaya kendini adanmış bir kurallar sistemidir.

Ayrımcılık yapılmamasına dair kurallar- MFN ve ulusal uygulamalar- ticaretin adil yapılmasını temin edebilmek için oluşturulmuştur. Aynı zamanda , fiyat indirimleri(pazar payı kazanabilmek için maliyet altında ihracat) ve benzerleri için olan kurallar da bu amaçladır. Bu konular karmaşık olup, kurallar, neyin adil neyin adil olmadığını ve hükümetlerin nasıl davranacaklarını, özellikle adil olmayan ticaretten oluşan zararı tazmin edecek ek ithalat vergisi almaları gibi konuları düzenlemeye çalışmaktadır.

Diğer birçok DTÖ anlaşması adil rekabeti desteklemektedir: tarımda, fikri mülkiyete, hizmetlerde. Hükümet Alımları hakkındaki anlaşma(ancak çok az üye ülke tarafından imzalanmıştır) çoğu ülkedeki binlerce kamu kuruluşunun alımları ile ilgili rekabet kurallarını belirlemektedir. Ve diğer anlaşmalar.

Kalkınmayı ve ekonomik reformları desteklemek

DTÖ sistemi kalkınmaya katkıda bulunur. Diğer taraftan, gelişmekte olan ülkeler sistemin anlaşmalarını uygulayabilmek için zamanda bir esnekliğe ihtiyaç duyarlar. Anlaşmaların kendileri, gelişmekte olan ülkelere ticari imtiyazlar ve özel yardımlara izin veren daha önceki GATT hükümlerinden faydalanmışlardır.

DTÖ üyelerinin % 75'nden fazlası gelişmekte ve pazar ekonomisine geçiş yapan ülkelerdir. Uruguay Toplantılarının yedi buçuk yılı boyunca 60'ın üzerinde ülke, ticareti liberalleştirme programlarını kendi kendilerine uygulamışlardır . Aynı zamanda gelişmekte olan ülkeler ve geçiş ekonomileri Uruguay Toplantılarında daha önceki toplantılardan çok aktif ve etkin olmuşlardır ve şimdi Doha Kalkınma Gündemi toplantılarında daha da aktif olmuşlardır.

Uruguay Toplantılarının sonunda , gelişmekte olan ülkeler, gelişmiş ülkelere talep edilen den daha fazla yükümlülüğü almaya hazır olmuşlardır. Fakat anlaşmalar, daha alışıktı olmadıkları ve belki de zor olan DTÖ hükümler için - özellikle en fakir “en az gelişmiş” ülkeler için - geçiş süresi tanımıştır. Toplantıların sonunda uygulanan bakanlık düzeyindeki kararlar, daha iyi durumdaki ülkelerin en az gelişmiş ülkelere ihraç edilen mallar için pazar girişini kolaylaştırma taahhütlerini hızlandırmalarına ve bu ülkeler için teknik yardımlarını arttırmalarına yöneliktir. Yakın zamanda, gelişmiş ülkeler en az gelişmiş ülkelere gelen ürünlerin nerede ise tamamı için gümrüksüz (duty-free) ve kotasız(quota-free) ithalata izin vermeye başlamışlardır. Bütün bunların üzerine, DTÖ ve üye ülkeler halen bir öğrenme işlevinden geçmektedir. Halihazırdaki Doha Kalkınma Gündemi, kalkınmakta olan ülkelerin Uruguay Toplantıları Anlaşmalarını uygularken karşılaştıkları zorluklar hakkındaki endişelerini içermektedir.

Uruguay Toplantıları bağlayıcı sınırları arttırdı

1986-1994 toplantıları öncesi ve sonrası gümrük tarifeleri sınırlanan ithal ürün sayısının oranları

	Öncesi	Sonrası
Gelişmiş ülkeler	78	99
Gelişmekte olan ülkeler	21	73
Geçiş ekonomileri	73	98

(Bunlar tarife hadleridir, dolayısıyla oranlar ticaret hacmi veya değerine göre ağırlıklandırılmamışlardır.)

3.Açık Ticaret için Durum

Çok taraflı kabul edilmiş kurallara dayalı açık ticaret sistemi için ekonomik durum, yeterince basit ve geniş ölçüde ticari aklı selime dayanmaktadır. Fakat aynı zamanda delillere de dayalıdır: İkinci Dünya Savaşından beri dünya ticaretinin geçirdiği tecrübeler ve ekonomik büyüme. Sanayi ürünleri üzerinden alınan tarifeler hızla düşmüş ve sanayileşmiş ülkelerde şimdi ortalama olarak %5 den azdır. Savaştan sonraki ilk 25 yılda, dünya ekonomik büyümesi ortalama yıllık %5'ler civarında olmuştur, bu yüksek oran biraz da daha azaltılan ticari engeller sonucu olmuştur. Dünya ticareti daha hızlı büyümüştür, bu dönem için ortalama %8'ler civarındadır.

Veriler daha serbest bir ticaret ile ekonomik büyüme arasında belirgin bir istatistiksel bağlantı olduğunu göstermektedir. Ekonomik teori, bu bağlantı için kuvvetli nedenleri işaret etmektedir. Tüm ülkeler, en fakirler de dahil, kaynaklara sahiptirler- insan, endüstriyel, doğal, finansman - ki bunları kullanarak yerli pazarları veya deniz aşırı rekabet için mal ve hizmet üretebilirler. Ekonomi bilimi bize bu mal hizmetler ticarete konu olduğunda, bundan yarar sağlayacağımızı söyler. Basit bir söylemle; “mukayeseli avantajlar” ilkesi, ülkelerin önce en iyi üretebilecekleri üzerinde yoğunlaşarak kaynaklarından yararlanmayı ve daha sonra diğer ülkelerin en iyi ürettikleri ile kendi ürettiklerini alıp satarak daha fazla refaha kavuştuklarını söyler.

Diğer bir deyişle, liberal ticaret politikaları – mal ve hizmet akışını kısıtlamaksızın akışına izin veren politikalar- rekabeti artırır, icatları, yenilikleri motive eder ve başarıya yol açar. En iyi fiyat ve en iyi dizayn ile en iyi ürünlerin üretiminin sonucunda ödül de katlanır.

Fakat ticarete başarı statik değildir. Belli mallarda iyi rekabet edebilme kabiliyeti firmadan firmaya, pazar değiştiği veya yeni teknolojilerle daha ucuz ve iyi ürünler mümkün olduğunda el değiştirebilir. Üreticilerin adım adım ve daha acısız bir şekilde kendilerini yeni koşullara uyarlamaları teşvik edilir. Yeni ürünlere odaklanabilirler, mevcut sahalarında yeni bir yer bulabilirler veya yeni alanlarda genişleyebilirler.

Tecrübeler rekabet gücünün ülkeler arasında el değiştirebileceğini de göstermektedir. Daha ucuz işgücü maliyetleri veya bazı tabii kaynaklar açısından zenginliği yüzünden avantaja sahip olan bir ülke, ekonomi geliştikçe bazı mal veya hizmetlerde rekabet gücünü kaybedebilir. Ancak, açık ekonominin teşviki ile, ülke diğer mallarda veya hizmetlerde

rekabet gücüne sahip olmak için harekete geçebilir. Bu normalde yavaş yavaş gelişen bir işlemdir.

Diğer taraftan, rekabetçi ithalatın savuşturulması gereği her zaman vardır. Ve daha zengin hükümetler korumacılığın çağrısına, kısa dönemli politik kazançlar için prim verirler-teşviklerle, karmaşık bürokrasi ile ve çevre korumacılığı ve tüketici koruması amaçları gibi yasal politika amaçlarının arkasına saklanarak üreticileri korurlar.

Koruma, eninde sonunda, şişirilmiş, verimsiz üreticilerin tüketicilere zamanı geçmiş, çekici olmayan malları sunmalarına yol açar. Sonunda, koruma ve teşviklere rağmen fabrikalar kapanır ve işler kaybedilir. Eğer dünyadaki diğer hükümetler aynı politikaları takip ederse, pazarlar daralır ve dünya ekonomik faaliyetleri azalır. DTÖ müzakerelerinde hükümetlerce getirilen amaçlardan biri korumacılığın bu kendini savunan ve yok edici eğilimini önlemektir.

Doğru ve önemli?

Nobel ödüllü Paul Samuelson'nun bir zamanlar matematikçi Stanislaw Ulam tarafından sorulan “ tüm sosyal bilimlerde hem doğru hem de önemli bir önerinin bana ismini ver” sorusuna cevap bulması birkaç yılını aldı-Mukayeseli avantaj.” Mantıksal olarak doğru ve bir matematikçinin önünde tartışılmasına ihtiyaç yok; önemsiz olmadığı hiçbir zaman kendileri için doktrini kavrayamayan veya onlara açıklandıktan sonra inanamayan binlerce önemli ve akıllı adam tarafından onaylandı”

MUKAYESELİ AVANTAJ-

Bir ekonominin içyüzünün, en güçlü şekilde tartışılan, yönü.

Varsayalım ülke A , ülke B' den otomobil yapımında daha iyi, ve ülke B ülke A'dan ekme yapımında daha iyi. Açıktır ki, her ikisi de eğer ülke A otomobilde, B ekmekte uzmanlaşır ve ürünlerini alıp satarlarsa yarar sağlayacaklar. Bu bir **tam avantaj** durumudur.

Fakat ülke her şeyi üretmekte kötü ise. O zaman ticaret tüm üreticileri işinden mi edecektir? Bunun cevabı Ricardo' ya göre "hayır" dır. Bunun nedeni **mukayeseli avantaj** ilkesidir.

Ülke A , B' den her şeyi üretmek iyi olsa bile, ticaret sonucu her iki ülke hâlâ çıkar sağlayabilir. Eğer ülke A otomobil üretiminde çok daha iyi, ekme üretiminde biraz daha iyi ise, A kaynaklarını en iyi ürettiği mala - otomobile- aktaracak ve B' ye ihraç edecek, B hâlâ en iyi neyi üretiyorsa (A kadar verimli olmasa bile) - ekme üretimi- ona yatırım yapacak ve bunu A'ya ihraç edecek ve her iki ülke bu ticarettten çıkar sağlayacaktır. Bir ülke ticarettten kazanmak için en iyi olmak zorunda değildir. Bu mukayeseli avantajdır.

Teori klasik ekonomist David Ricardo'ya kadar gider. Ekonomistler arasında en fazla kabul gören teorilerden biridir. Aynı zamanda ekonomist olmayanlar arasında en fazla yanlış anlaşılındır. Zira mutlak avantajla karıştırılır.

Çoğunlukla, bazı ülkelerin mukayeseli avantaja sahip olmadığı iddia edilir. Bu gerçekte mümkün değildir.

Bunu biraz düşünün...

4.GATT yılları- Havana'dan Marakeş'e

1 Ocak 1995'te DTÖ kuruluşu ikinci Dünya Savaşından sonra uluslararası ticarete en büyük reformdur. Aynı zamanda 1948'de bir Uluslararası Ticaret Organizasyonunun yaratılması için başarısız olmuş bir girişim gün ışığına çıkmıştır.

Bu 47 yılın tarihinin çoğu Cenevre de yazılmıştır. Fakat kıtalar arasında yapılan gezileri de takip etmektedir; 1948 Havana(Küba'daki) kararsız başlangıç, Annecy (Fransa) , Torquay (İngiltere), Tokyo (Japonya), Punta del Este(Uruguay), Montreal(Kanada),Brüksel (Belçika) ve son olarak 1994'te Marakeş (Fas). Bu dönem boyunca ticari sistem GATT altında yürüdü, başarısız bir uluslar arası ticaret organizasyonu girişimi atlatıldı. GATT, ticaret müzakere toplantıları yoluyla giderek liberalleşen, kuvvetli ve verimli çok taraflı ticari sistemin oluşumuna yardım etti. Fakat 1980'lerde sistem ciddi bir revizyona ihtiyaç duydu. Bu durum Uruguay Toplantılarına ve DTÖ'ne götürdü.

GATT: yaklaşık yarım asır için “geçici” oldu

1948'den 1994'e kadar GATT dünya ticareti için kuralları sağladı ve uluslararası ticarete en yüksek büyüme oranlarının görüldüğü dönemlerde başkanlık yaptı. İyi bir şekilde oluşturulmuş görülse de, 47 yıl boyunca geçici bir anlaşma ve örgüt oldu.

Esasında amaçlanan, uluslar arası ekonomik işbirliğinin ticari tarafını ele alacak “Bretton Woods” kuruluşları olan Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu kuruluşlarının birleştirilmesi ile oluşturulacak üçüncü bir kuruluş yaratmaktı. Ellinin üzerinde ülke Birleşmiş Milletlerin uzmanlaşmış bir kurumu olarak Uluslar arası Ticaret Organizasyonunu kurmak için müzakerelere katıldı. Uluslar arası Ticaret Organizasyonunu (UTO)şema taslağı iddialıydı. Dünya ticari disiplinlerinin ötesinde, istihdam, mal anlaşmaları, kısıtlanacak iş sahaları, uluslar arası yatırım ve hizmetler için kuralları da kapsamakta idi.

Hatta toplantılar sonuçlanmadan önce 50 ülkeden 23'ü 1946'da gümrük tarifelerini indirmeyi ve sınır koymayı kararlaştırmıştı. Henüz daha yeni sona eren İkinci Dünya Savaşı ile, ticari liberalleşmeye erken bir yol açmak ve 1930'lardan kalan koruyucu tedbirleri düzeltmeyi istediler.

Görüşmelerin ilk turu, dünya ticaretinin yaklaşık beşte birine tekabül eden 10 milyar USD dolarlık ticareti etkileyen 45,000 gümrük imtiyazı ile sonuçlandı. Bu 23 ülke aynı zamanda UTO'nun taslak şemasında yer alan bazı ticari kuralları kabul etmeyi kararlaştırdılar. Bunun hızla ve geçici bir şekilde yapılması gerektiğini böylece müzakere ettikleri gümrük imtiyazlarını koruyabileceklerine inandılar. Ticari Kurallar ve tarife imtiyazları birleştirilmiş paketi Ticaret ve Tarifeler üzerinde Genel anlaşma (GATT) olarak bilindi. UTO şeması halen müzakere edilirken, Ocak 1948'de yürürlüğe girdi. 23 ülke GATT'ın kurucu üye ülkesi oldu.

1948 Mart ayında Havana'daki BM'in ticaret ve istihdam üzerindeki konferansında UTO şeması sonunda kabul edilmekle beraber, bazı ülkelerin ulusal mevzuatına göre kabul edilmesi imkansız olduğu görüldü. ABD hükümeti önde gelen güçlerden biri olmasına rağmen en ciddi muhalefet ABD kongresinden gelmiştir. 1950'de, ABD Hükümeti Havana sözleşmesinin kongrece onaylanmasına çabalamayacağını ilan etmiş ve UTO hayata geçirilememiştir. Geçici olmasına rağmen GATT, 1995'te DTÖ kuruluncaya kadar 1948'den itibaren uluslar arası ticarete hükmeden tek çok taraflı araç olarak kaldı.

Yaklaşık yarım asır GATT'ın temel hukuki ilkeleri 1948 yılındaki gibi kaldı. 1960'larda kalkınma üzerine bir bölüm şeklinde yapılan ekleme ile 1970'lerde "çoklu" anlaşmalar (örneğin isteğe bağlı üyelik) gibi ekler oldu ve gümrük tarifelerini indirme çabaları devam etti.

Ticaretin başkanları

GATT ve DTÖ'nün genel müdürleri
Sir Eric Wyndham White (İngiltere)1948-68
Oliver Long (İsviçre) 1968-1980
Arthur Dunkel (İsviçre)-1980-1993
Peter Sutherland (İrlanda) GATT 1993-1994;DTÖ 1995
Renato Ruggiero (İtalya) 1995-1999
Mike Moore(Yeni Zelanda) 1999-2002
Supachai Panitchpakdi (Tayland)-2002-

Bu işlemlerin çoğu, GATT'ın himayesindeki“ ticari yuvarlak masa toplantıları”(rounds) olarak bilinen toplantılarda yapılan bir dizi çok taraflı müzakerelerle, uluslar arası ticareti liberalleşmesine yönelik en büyük adımlar sonucu elde edilmiştir.

İlk yıllarda, GATT ticari yuvarlak masa toplantıları gümrük tarifelerinin daha fazla indirimi üzerine yapılmış sonra, 60'ların ortalarındaki Kennedy Yuvarlak Toplantıları anti-damping anlaşması ve kalkınma üzerine bir bölüm getirilmiştir. 70'lerdeki Tokyo toplantılarında tarife formunda olmayan ticari engeller ve sistemin iyileştirilmesi için ilk büyük adım atılmıştır. Sekizinci 1986-94 Uruguay Toplantıları, en sonuncusu ve en geniş oldu. DTÖ'ne ve bir dizi yeni anlaşmaya yol açtı.

GATT Ticaret Toplantıları

YIL	YER	KONU	ÜLKE SAYISI
1947	Cenevre	Tarifeler	23
1949	Annecy	Tarifeler	13
1951	Torquay	Tarifeler	38
1956	Cenevre	Tarifeler	26
1960-61	Cenevre(Dilon Round)	Tarifeler	26
1964-67	Cenevre(Kennedy Round)	Tarifeler ve anti-damping tedbirler	62
1973-79	Cenevre (Tokyo Round)	Tarife,tarife dışı tedbirler, çerçeve anlaşmaları	102
1986-94	Cenevre(Uruguay Round)	Tarife, tarife dışı tedbirler, kurallar,hizmetler,fikri mülkiyet,anlaşmazlık çözümü, tekstil, tarım, DTÖ kuruluşu, vs...	123

Tokyo Toplantıları: Sistemin reformu için ilk deneme

Tokyo toplantıları 1973'ten 1979'a kadar 102 ülkenin katılımı ile sürdü. GATT'ın tarifeleri giderek azaltma çabalarını sürdürdü. Sonuçlar, dünyanın dokuz ana sanayileşmiş pazarında gümrük tarifelerinin ortalama 1/3 indirimiyle, sanayi ürünlerinde ortalama gümrük tarifesinin % 4.7 ye inmesini içerdi. Gümrük tarifesi indirimleri sekiz yıllık bir dönemde, bir "uyum" elemanı içererek- daha yüksek tarife, daha geniş bir kesinti - şeklinde başladı.

Diğer konularda, Tokyo toplantılarının karışık sonuçları oldu. Tarımsal ticareti etkileyen temel sorunlara el atmakta ve ithalata acil durum önlemleri gibi "teminatlar üzerinde yapılması gereken anlaşmaya varılmada başarısız olundu. Bununla beraber, bazıları var olan GATT anlaşmalarını yorumlayan bazıları yepyeni alanlara giren tarife dışı engellere ilişkin anlaşma serisi müzakereler sonucunda ortaya çıktı. Çoğunda, sadece oldukça az sayıdaki GATT üyesi ülke (daha çok sanayileşmiş) bu anlaşmalara imza koydu. Zira, bu anlaşmalar tüm GATT üyesi ülke tarafından kabul edilmedi ve gayri resmi olarak "prensipler" olarak adlandırıldı.

Çok taraflı değillerdi, ancak birer başlangıçlardı. Birkaç "prensipten" Uruguay toplantılarında değiştirilerek DTÖ tüm üyelerince kabul edilen çok taraflı taahhütler haline dönüştü. Sadece dördü- hükümet alımları, Kırmızı et , sivil havacılık ve süt ürünleri hakkında olanlar birkaç taraflı olarak kaldı . 1997'de DTÖ üyeleri kırmızı et ve süt ürünleri anlaşmalarını sona erdirmek üzerine anlaşta ve böylece iki konu kaldı.

Tokyo Toplantıları "prensipten"leri

- Teşvikler ve kısıtlayıcı tedbirler- 6,16 ve 23 .GATT maddelerinin yorumu
- Ticarete teknik engeller- bazen standart prensipler olarak adlandırılır
- İthal lisansı işlemleri
- Hükümet alımları
- Gümrük değerlendirilmesi-Madde 7 yorumu
- Anti-damping-madde 6 yorumu, Kennedy Round prensibinin yerine
- Kırmızı et düzenlemesi
- Uluslar arası Süt ürünleri düzenlemesi
- Sivil havacılıkta ticaret

GATT başardı mı?

GATT sınırlı faaliyet alanıyla geçici olmasına rağmen, 47 yılı aşkın bir sürede dünya ticaretinin liberalleşmesinin temini ve teşvikindeki başarısı tartışılmazdı. Sadece tarifelerdeki sürekli azalışlarla 1950'ler ve 1960'larda dünya ticaretinin yüksek oranlarda büyümesine yardım etti- yaklaşık ortalama yıllık %8 . Ticaretin liberalleşmesindeki hız GATT dönemi boyunca sürekli hızlı bir üretim artışı ile ülkelerin birbirleriyle ticaret yapabilme kabiliyetlerinin arttırmasına ve ticaretin faydalarının semerelerini toplamalarının teminine yardım etti.

Uruguay Toplantıları esnasında yeni üyelerin acelesi, çoklu ticari sistemin kalkınma için bir çapa ve ekonomik ve ticari reform için bir araç olarak tanındığının göstergesi oldu.

Fakat her şey iyi gitmiyordu. Zamanla yeni sorunlar ortaya çıktı. 1970'lerdeki Tokyo Toplantılarında bunların bir kısmı halledilmeye çalışıldı ancak başarı sınırlı kaldı. Bu zor zamanların geldiğinin işareti oldu.

GATT'ın tarifeleri bu kadar düşük seviyeye düşürmesi ile birlikte 1970'lerde ve 1980'lerin başlarında ki ekonomik gerileme , hükümetleri artan yabancı rekabet ile yüzleşen sektörleri korumaya yönelik yeni araçlar icat etmeye yönlendirdi. Yüksek oranlardaki işsizlik ve fabrika kapanmaları, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'daki hükümetleri rakiplerle ikili pazar paylaşım düzenlemelerini araştırmaya ve mevcut durumlarını korumak için tarımsal ticarete teşvikler koymalarına yöneltti. Bu değişiklikler GATT'ın güvenilirliğini ve etkinliğini baltaladı.

Sorun sadece ticari politika ortamının bozulması değildi. 1980'lerin başına gelindiğinde, Genel Anlaşmanın, 1940'lardaki kadar dünya ticaret gerçekleriyle bağdaşmadığı açıktı. Başlangıç olarak, dünya ticareti daha karmaşık ve kırk yıl öncesine kadar daha önemli olmuştu: dünya ekonomisinin globalleşmesi söz konusuydu, GATT kurallarınca kapsanmayan hizmetlerin ticareti giderek artan sayıdaki ülkenin ana ilgi alanına girmeye başlamıştı ve uluslar arası yatırım genişlemişti. Hizmet ticaretinin artışı, dünya mal ticaretindeki artışlara sıkı sıkıya bağlıydı. Diğer taraflardan GATT eksik bulunmuştu; örneğin tarımda çoklu sistemdeki boşluklar çokça istismar ediliyordu ve tarımsal ticaretin liberalleşmesi çabalarında çok az başarı elde ediliyordu. Tekstil ve giyim sektöründe GATT'ın normal kurallarından istisnalar 1960'lar ve 1970'lerin başlarında müzakere edilmiş ve bu müzakereler Çok Elyaflı Tekstil Düzenlemelerine (Multifibre Arrangements)

götürmüştür. Hatta , GATT'ın kurumsal yapısı ve anlaşmazlık çözüm sistemi sorunlara yol açıyordu.

Bunlar ve diğer etkenler, GATT üyelerini çoklu sistemin genişletilmesi ve kuvvetlendirilmesi için yeni çaba gösterilmesi gerektiğine ikna etti. Bu çaba, Marakeş deklarasyonu ve DTÖ'nün yaratılışı ile Uruguay Toplantılarında sonuçlandı.

Ticaret toplantıları: paketler halinde ilerleme

Çoğunlukla uzun sürebilirler- Uruguay toplantıları yedi buçuk yıl sürdü- ancak bu toplantıların yararı olabilir. Ticari müzakerelerde tek bir konu üzerinde müzakere yerine paket yaklaşımı bazen daha yararlı olabilir.

. Paketin hacmi katılımcılara daha fazla çıkar sağlama anlamına gelebilir. Zira katılımcılar geniş alanda çıkarlarını arayabilir ve temin edebilirler.

. Anlaşmaya varmak daha kolay olabilir, paketin herhangi bir yerinde herkes için bir şey bulunabilir.

Bu ekonomik olduğu kadar politik içeriğe sahiptir. Bir hükümet belki bir sektörde, ekonomik çıkarları nedeniyle taviz vermek isteyebilir. Fakat politik olarak bu tavizi savunmak zor olabilir. Paket bunu telafi edici diğer sektörlerde cazip politik ve ekonomik çıkarlar içerebilir.

Dolayısıyla global bir paketin bir bölümü olarak, dünya ticaretinin siyasi olarak hassas sektörlerindeki reform daha etkin olabilir- buna iyi bir örnek Uruguay toplantılarındaki tarımsal ticaretin reformuna ilişkin anlaşma gösterilebilir.

. Gelişmekte ve en az güçlü katılımcılar, ticaretteki ikili ilişkilerine göre çoklu sistemi daha fazla etkileme şansına sahiptirler.

Ancak ticari toplantıların hacmi hem bu toplantıların zayıf noktası hem de gücü olabilir. Zaman zaman, şu soru sorulur. "Bir tek sektör üzerine yoğunlaşmak daha kolay olmaz mı?" Bu soru yakındaki tarihi gelişmelere göre cevapsızdır. Bazı safhalarda, Uruguay toplantıları o kadar ağır ilerlemiştir ki, her katılımcının her konu üzerinde mutabakata varması imkansız gibi görünmüştür. Daha sonra toplantılar 1993-1994'te başarılı bir şekilde sona ermiştir. Bunu takip eden iki yıl boyunca ise tek bir konu- deniz aşırı taşımacılık sektörü- anlaşmazlıkla sonuçlanmıştır.

Bu toplantıların başarıya giden tek yol olduğu anlamına mı geliyor? Hayır. 1997 de, temel telekomünikasyon, enformasyon teknolojileri ekipmanı ve mali hizmetler üzerine olan tek-sektör toplantıları başarıyla sonuçlandı.

Tartışma devam ediyor. Cevap ne olursa olsun, nedenler çok bariz değil. Belki başarı, belli bir zamanda ve kapsamda doğru müzakere tarzının kullanılmasına bağlı.

5. Uruguay Toplantıları

1986 gündemi

Uruguay toplantılarının 15 konusu

- Tarifeler
- Tarife dışı engeller
- Tabii kaynaklar
- Tekstil ve giyim
- Tarım
- Tropik ürünler
- GATT maddeleri
- Tokyo toplantılarının prensipleri
- Anti-damping
- Teşvikler
- Fikri mülkiyet
- Yatırım ölçütleri
- Anlaşmazlık Çözümü
- GATT sistemi
- Hizmetler

Yedi buçuk sene; nerede ise planlanan süreden iki misli zamanda yapıldı. Sonunda 123 ülke katıldı. Nerede ise tüm ticareti kapsadı, dış fırçasından, yatılara, bankacılıktan telekomünikasyona, yabancı pirinç genlerinden, AIDS tedavisine. Belki de tarihte mümkün olabilecek en geniş müzakere. Bazen başarısızlığa mahkum olacağı sanıldı. Fakat sonunda , Uruguay Toplantıları İkinci Dünya Savaşının sonunda yaratılan GATT'an beri dünya ticari sistemindeki en büyük reformu getirdi. Bu sorunlu ilerleyişine rağmen Uruguay Toplantılarının bazı erken sonuçları da gördü. Sadece iki yıl içinde, katılımcılar esas olarak daha çok gelişmekte olan ülkelere ihraç edilen tropik ürünler üzerinden alınan, ithal vergileri kesinti paketini kabul ettiler.

Aynı zamanda , anlaşmazlık çözümleri için, anında uygulanacak bazı tedbirlerle, geçerli kuralları yeniden gözden geçirdiler. GATT üyelerinin ticari politikaları hakkında düzenli raporlar hazırlanması yoluyla, dünyada ticari rejimlerin daha şeffaf olması için önemli bir adım attılar.

Uruguay toplantılarında önemli tarihler

- Eylül 86- Punta del Este- Başlangıç
- Aralık 88- Montreal- Yarı dönem bakanlık düzeyinde gözden geçirme
- Nisan 89 Cenevre- Yarı-dönem gözden geçirme tamamlandı
- Aralık 90- Brüksel- bakanlık düzeyindeki toplantıların kapanışı çıkmaza girdi.
- Aralık 91- Cenevre- Nihai belgenin ilk taslağının bitirilişi
- Kasım 92- Washington- ABD ve AB tarımda "Blair House" girişi gerçekleştirdiler
- Temmuz 93- Tokyo- Dörtlü G7 zirvesinde pazara girişi gerçekleştirdiler
- Aralık 93 Cenevre- çoğu müzakere bitti.(Bazı pazara giriş müzakereleri kaldı)
- Nisan 94 Marakeş- Anlaşmalar imzalandı
- Ocak 95- Cenevre- DTÖ kuruldu anlaşmalar yürürlüğe girdi

Diğer yuvarlak masa toplantılarını sona erdiren bir yuvarlak masa toplantısı mı?

Uruguay yuvarlak masa toplantılarının tohumları Kasım 1982’de Cenevre’de yapılan bakanlıklar düzeyindeki GATT üyeleri toplantısında atılmıştı. Bakanlar büyük çaplı yeni bir müzakere başlatmayı amaçlamalarına rağmen, konferans, tarım üzerindeki konularda hızı kesildi ve geniş ölçüde başarısız addedildi. Esasında, bakanların üzerinde anlaşmaya vardıkları çalışma programı, Uruguay Toplantılarının müzakere gündeminin temelini oluşturdu.

Bununla beraber, bakanların yeni bir toplantı başlatmayı kabul etmelerinden önce, araştırmaların yapılması, konuların açıklığa kavuşturulması ve ortak mutabakatın oluşturulması dört yılı aldı. Sonunda Eylül 1986’da Punta del Este, Uruguay’da toplandılar. Ortada kalan tüm ticari politika konularını kapsayacak bir müzakere gündemini sonunda kabul ettiler. Konuşmalar ticari sistemi birkaç yeni alana doğru genişletecekti, özellikle hizmetler ve fikri mülkiyetin ticareti ve tarım ve tekstilin hassas sektörlerindeki ticaretinde reform. GATT’ın tüm orijinal maddeleri gözden geçirilecekti. Şimdiye kadar kabul edilmiş, ticaret üzerinde müzakere edilecek en büyük “mandate(taahhütname)” idi ve bakanlar bunu tamamlamak için dört yıllarını verdiler.

İki yıl sonra, Aralık 1988’de, toplantılar yarı yolunda gösterilen ilerlemeyi değerlendirmek için, bakanlar Montreal Kanada’da buluştular. Amaçlanan mevcut gündemi geri kalan iki yıl için açıklığa kavuşturmaktı, ancak görüşmeler tıkanarak yetkililerin ertesi Nisan ayında daha sakin bir şekilde Cenevre’de toplanmalarına kadar çözümlenemedi.

Zorluklara rağmen, Montreal görüşmeleri esnasında, bakanlar erken sonuçlara ilişkin bir paket üzerine anlaştilar. Bu paket, tropikal ürünler için pazara girişte bazı imtiyazlar-gelişmekte olana ülkelere yardım amaçlı-, çizgileri belirlenmiş bir anlaşmazlık çözüm sistemi ve GATT üyelerinin ulusal ticari politikaları ve uygulamalarının ilk defa anlaşılabilir, sistematik ve düzenli gözden geçirilmelerini sağlayacak bir Ticaret Politikası Gözden Geçirme Mekanizması kapsanmaktaydı. Toplantıların bakanların bir kere daha Aralık 1990’da Brüksel’de toplanmaları ile sona ermesi bekleniyordu. Ancak tarımsal ticaretin nasıl reform edileceği konusunda anlaşmazlığa düştüler ve konuşmaların uzatılmasını kararlaştırdılar. Uruguay Toplantıları en umutsuz dönemine girdi.

Siyasi görünümüne rağmen, teknik çalışmalar devam ederek ilk hukuki anlaşma taslağının ortaya çıkışına yol açtı. Bu taslak “Son Belge”, görevliler seviyesinde müzakerelere

başkanlık eden, o dönemin GATT genel müdürü Arthur Dunkel tarafından derlendi. Aralık 1991 de Cenevre’de masaya konuldu. Metin Punta del Este taahhütnamesinin (mandate) bir tek istisna hariç tüm bölümlerinin gereklerini yerine getirdi; ithal vergilerini kesme ve hizmet pazarlarını açma taahhütleri olan katılımcı ülkelerin listelerini içermiyordu. Taslak nihai anlaşmanın temelini oluşturdu.

Takip eden iki yıl boyunca, müzakereler başarısızlıkla başarı arasında gitti geldi. Birçok son tarih (deadline) geldi ve gitti. Yeni anlaşmazlık noktaları; tarım ile, hizmetlerin , pazara giriş, anti-damping kuralları ve yeni kuruluşun yaratılması önerisinin birleştirilmesi yüzünden çıktı. ABD ve Avrupa Topluluğu arasındaki farklar, başarılı bir neticenin elde edilmesi umudunun merkezi oldu.

Konu 1992’de, ABD ve AB’nin tarımdaki farklılıklarını gayri resmi olarak “Blair House Anlaşması” olarak bilinen pazarlıklar sonucu hallettiler. Temmuz 1993’te Dörtlü (ABD, AB, Japonya ve Kanada) tarifeler ve ilgili konularda (“Pazar girişi”) müzakerelerde belirgin bir ilerleme olduğunu duyurdular. 15 Aralık 1993’e kadar , her konunun sonunda çözümlenmesi ve mal ve hizmetlerin pazar girişi müzakerelerinin sonuçlandırılması sürdü (Pazar girişine ait konuşmalarda bazı rötuşlar birkaç hafta sonra olmasına rağmen). 15 Nisan 1994’te Marakeş Fas’ta yapılan toplantıda , 123 katılımcı üye hükümeti çoğunun bakanları tarafından anlaşma imzalandı.

Gecikmenin yararları da oldu. Bazı müzakerelerin 1990’da mümkün olacağından daha ileriye gitmesine yol açtı: örneğin, hizmetler ve fikri mülkiyetin bazı yönleri ve bizzat DTÖ’nün kuruluşu. Fakat görev çok büyüktü ve müzakere-yorgunluğu dünyadaki ticaret bürokrasisinde hissedildi. Mevcut tüm ticari konuları kapsayan tüm paket üzerinde anlaşmaya varmanın zorluğu, bazılarının bu çerçevede bir müzakerenin bir daha mümkün olamayacağı sonucuna varmalarına neden oldu. Ancak, Uruguay Toplantıları anlaşmaları birkaç konu üzerinde yeni müzakerelerin yapılması için zamanlama programlarını içermektedir; ve 1996’ya kadar, bazı ülkeler gelecek yüzyılın başlarında yeni yuvarlak masa toplantısı için açık çağrıda bulunmuşlardır. Cevaplar çeşitli idi ancak Marakeş anlaşması halihazırda yüzyılın dönümünde tarım ve hizmetler üzerine yeni müzakerelerin yapılması niyetlerini içermektedir. Bu toplantılar 2000 başladı ve 2001 sonlarına Doha Kalkınma Gündemi ile birleşti.

GATT'a ne oldu?

Uluslar arası bir organizasyon olarak DTÖ, GATT'ın yerini aldı, ancak Genel Anlaşma, Uruguay Toplantıları müzakereleri sonucunda son haline getirildiği şekli ile malların ticareti için DTÖ'nün şemsiye anlaşması olarak var olmaya devam ediyor. Ticaret avukatları, GATT 1994, GATT'ın nihai hale getirilmiş bölümleri, GATT 1947, GATT 1994'ün hâlâ kalbi olan orijinal anlaşması arasında ayırım yaparlar. Kafa karıştırıcı mı? Çoğumuz için, sadece "GATT" olarak bahsetmek yeterlidir.

Uruguay Yuvarlak Masa Toplantıları sonrası oluşturulmuş gündem-

Çoğu Uruguay Toplantıları anlaşmalarında, gelecekte yapılması planlanan işler için zamanlama programları düzenlendi. Bu gündemin bir kısmı neredeyse hemen başladı. Bazı alanlarda yeni ve daha kapsamlı müzakereleri içerdi. Diğer alanlarda, değerlendirmeleri veya var olan durumun belli zamanlarda gözden geçirilmesini içermektedir. Bazı müzakereler hızla tamamlandı, özellikle telekomünikasyon, ve mali hizmetler üzerinde olanlar. Gündem içinde yer almasa da, üye hükümetler, enformasyon teknolojisi ürünlerinin daha serbest ticareti konusunda hızla anlaşmaya vardılar.

Uruguay Toplantılarında oluşturulan gündem üzerinde eklemeler ve değişiklikler yapıldı. Bazıları Doha Gündeminin bölümü haline geldi bazıları yenilendi.

Oluşturulmuş gündem içinde otuzun üzerinde konu var. Aşağıdakiler önemli olanlardan seçmeler:

1996

- Denizcilik hizmetleri: pazara giriş müzakerelerinin bitişi(30 Haziran 1996 dan 2000 yılına sarkıtıldı, şimdi Doha Kalkınma Gündeminin bir bölümü)
- Çevre ve hizmetler: çalışma grubu raporunun bitişi (bakanlık düzeyinde konferans, Aralık 1996).
- Hükümetlerin hizmet alımları: müzakereler başladı

1997

- Telekomünikasyonun temelleri: müzakereler bitti(15 Şubat)
- Mali hizmetler: müzakereler bitti (30 Aralık)

- Fikri mülkiyet, şaraplar için coğrafi özelliklerin bildirimi ve kayıt edilmesi için çok taraflı sistem yaratılması: müzakereler başladı, şimdi Doha Kalkınma Gündeminin bir bölümü

1998

- Tekstil ve giyim: 1 Ocak' ta yeni evre başladı.
- Hizmetler(olağanüstü durum teminatları): müzakere sonuçları yürürlüğe girmesi(1 Ocak 1998' e kadar şimdi Mart 2004' e son tarih uzatıldı)
- Menşe kuralları: Menşe kurallarının uyumu iş programı tamamlanması (20 Temmuz 1998)
- Hükümet alımları: kuralların ve işlemlerin daha da iyileştirilmesi için müzakereler başladı. (1998' in sonuna kadar)
- Anlaşmazlık çözümü: kurallar ve işlemlerin tamamıyla gözden geçirilmesi (1998' in sonundan itibaren başlayacak)

1999

- Fikri Mülkiyet.: patent alımı için belli istisnalar ve bitki çeşitlerinin korunması: gözden geçirme başladı.

2000

- Tarım: Müzakereler başladı, şimdi Doha Kalkınma Gündeminin bir bölümü
- Hizmetler: yeni toplantılar başladı, şimdi Doha Kalkınma Gündeminin bir bölümü
- Tarife sınırları: sınırlamaları değiştirme üzerine GATT madde 28 altında müzakere hakkına sahip olan “ana arz edici”tanımının gözden geçirilmesi
- Fikri Mülkiyet: anlaşmanın uygulanmasının iki yıllık gözden geçirilişinin ilki

2002

- Tekstil ve giyim: yeni evre 1 Ocakta başlıyor

2005.

- Tekstil ve giyim: GATT ile bütünleşme ve anlaşma 1 Ocakta sona eriyor.

BÖLÜM 2

ANLAŞMALAR

DTÖ kurallara dayalıdır; kurallar müzakere edilmiş anlaşmalardır.

1.Genel bakış:Kullanma kılavuzu

DTÖ anlaşmaları mallar, hizmetler ve fikri mülkiyeti kapsarlar. Liberalleşmenin ilkeleri ile müsaade edilen ayrıcalıkları dillendirirler. Her bir ülkenin gümrük tarifelerini ve diğer ticari engellerini indirmeye ve hizmet piyasalarını açma ve açık tutma taahhütlerini içerirler. Anlaşmazlıkların çözümü için yöntemleri ortaya koyarlar. Gelişmekte olan ülkelere özel muamele yapılmasını emrederler. Sekreterlik tarafından düzenli olarak hazırlanan ülke ticaret politikaları raporları yolu ile yürürlükteki kanunlar ve uygulanan nizamnameler DTÖ bildirilerek hükümetlerin ticaret politikalarının şeffaflaştırılmasını sağlar.

Bu anlaşmalar genellikle DTÖ'nün ticari kuralları olarak adlandırılırlar ve DTÖ genellikle "kurallara-dayalı", kurallara dayalı sistem olarak tanımlanır. Fakat kuralların, aslında hükümetlerce müzakere edilmiş anlaşmalar olduğunu hatırlamak önemlidir.

Bu bölüm halihazırdaki DTÖ sisteminin temelini oluşturan Uruguay Toplantıları anlaşmaları üzerine odaklanmıştır. DTÖ'nde ek çalışmalarda yapılmaktadır. Bu yeni ek çalışmalar , yeni müzakerelerin ve diğer işlerin başlatıldığı Kasım 2001'de Doha'da yapılan toplantılar ve Bakanlık düzeyindeki konferanslarda alınan kararların sonucudur.

Altı-bölümlük geniş çerçeve

"Çok taraflı Ticaret Müzakereleri Uruguay Toplantılarının Sonuçları : Yasal Metinler"'in İçindekiler Tablosu aşağı yukarı 60 cesur anlaşma, ek ,karar ve anlayışın listesidir. Gerçekte, bu anlaşmalar altı ana bölümden oluşan basit bir yapıdadır: Şemsiye Anlaşma(DTÖ'nü kuran anlaşma); DTÖ'nün kapsadığı üç geniş ticaret alanı (mallar,

hizmetler ve fikri mülkiyet) için anlaşmalar; anlaşmazlık çözümü; hükümetlerin ticaret politikalarının gözden geçirilmesi.

İki en geniş alanda-mallar ve hizmetler- için anlaşmalar detayda bazen farklı olmasına rağmen, ortak bir üç –kısmı bir çerçeveyi paylaşmaktadırlar.

. **Geniş kapsamlı ilkelerle** başlarlar:(mallar için) Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ve hizmetlerde ticaretin genel Anlaşması (GATS) (üçüncü alan , fikri mülkiyet haklarının ticaretle bağlantılı yönleri TRİPS, halihazırda ek bölümleri olmamasına rağmen) bu kategoriye girer.

. Sonra belli sektörler veya konuların özel gereksinimleri ile uğraşan **ekstra anlaşmalar ve ekler** gelir

. Son olarak , ülkelerin, belli yabancı ürünlerin veya hizmet sağlayıcıların pazarlarına girişine müsaade eden detaylı ve uzun **taahhütler listeleri**

Ek detaylar

Bu anlaşmalar ve ekleri aşağıda yer alan belli sektörler ve konularla uğraşır.

Mallar için (GATT altında)

- Tarım
- Çiftlik ürünleri için sağlık kuralları
- Tekstil ve giyim
- Ürün Standartları
- Yatırım tedbirleri
- Anti-damping tedbirleri
- Gümrük değerlendirme metotları
- Nakil öncesi teftiş
- Menşe kuralları
- İthal Lisansı
- Teşvikler ve karşıt-tedbirler
- Teminatlar

Hizmetler için(GATS ekleri)

- Özel kişilerin dolaşımı
- Hava taşımacılığı
- Mali hizmetler
- Gemicilik
- Telekomünikasyon

Fındık Kabuğunda DTÖ anlaşmalarının temel yapısı: altı ana alanın nasıl birbirine uyum sağladığı- Şemsiye DTÖ Anlaşması, Mallar,Hizmetler, Fikri Mülkiyet, Anlaşmazlıklar ve Ticaret Politikalarının gözden geçirilmesi			
Semsiye	DTÖ Kuran Anlaşma		
	Mallar	Hizmetler	Fikri Mülkiyet
Temel İlkeler	GATT	GATS	TRIPS
Ek detaylar	Diğer anlaşmalar ve ekler	Hizmetler ekleri	
Piyasaya giriş taahhütleri	Ülkelerin taahhüt planları	Ülkelerin taahhüt planları (en fazla ilgiye mahzar muafiyetleri)	
Anlaşmazlık çözümleri	Anlaşmazlık Çözümü		
Şeffaflık	Ticaret Politikalarının Gözden geçirilmeleri		

GATT için, bu taahhütler genelde mallar üzerindeki tarifeler ve bazı tarımsal mallar için tarife ve kotaların bileşimleri için bağlayıcı olan taahhütler şeklini alıyordu . GATS için , bu taahhütler belli sektörler ne kadar yabancı hizmet sağlayıcısının girmesine müsaade edildiğini belirtiyor ve ülkelerin ayırım gözetmeme ilkesinin “en çok kayırlan ülke” uygulamasını yapmadıklarını söyledikleri hizmet çeşitlerinin listelerini kapsıyordu.

Anlaşmalar ve taahhütlere dayalı olan anlaşmazlık çözümü ve şeffaflıkta bir icraat olarak ticaret politikalarının gözden geçirilmeleri bunları destekliyordu.

Uruguay Toplantılarının çoğu ilk iki bölümle uğraştı. Genel ilkeler ve belli sektörler için ilkeler. Aynı zamanda endüstriyel mallar için mümkün olduğu yerde piyasaya giriş müzakereleri. İlkeler ortaya çıkarıldığında , tarım ve hizmetler gibi sektörler için taahhütler üzerine müzakereler ilerleyebilirdi.

Ek Anlaşmalar

Yukarıdaki tabloya dahil edilmemiş bir diğer grup anlaşma aynı zamanda önemlidir: tüm üyelerce imzalanmamış “çoklu”iki anlaşma: sivil havacılık ve hükümet alımları.

Ufuktaki değişimler; Doha gündemi

Bu anlaşmalar statik değillerdi, zaman zaman müzakere ediliyor ve pakete yeni anlaşmalar eklenebiliyordu. Çoğu, Kasım 2001’de Doha, Katarda DTÖ Ticaret Bakanları tarafından Doha Kalkınma Gündemi altında müzakere edilmiştir.

2.Tarifeler: daha fazla sınırlama ve sifira daha yakın

Uruguay toplantılarının en çok yer tutan sonuçları, 22.500 sayfalık ülkelerin belli mal ve hizmet kategorilerindeki taahhütlerinin listesidir. Bunlar ithal edilen mallar üzerinden alınan gümrük oranlarının sınırlandırılması ve kesilmesi taahhütlerini içerir . Bazı hallerde, tarifeler sifira indirilmiştir. Aynı zamanda “sınırlı tarife-DTÖ de taahhüt edilmiş ve yükseltilmesi zor olan tarife oranları-sayısında belirgin bir artış vardır.

Sınırlandırılmış tarifeler

Pazara giriş planları, sadece tarife oranları duyuruları değildir. Listelenmiş oranların üzerinde tarifelerin arttırılamayacağı taahhüdünü de temsil ederler. Tarifeler sınırlandırılmışlardır. Gelişmiş ülkeler için, sınırlandırılmış tarifeler genelde gerçekten alınan oranlardır. Çoğu gelişmekte olan ülkede sınırlandırılmış oranlar bir şekilde gerçekte alınan orandan daha fazladır, dolayısıyla sınırlandırılmış oranlar tavan görevini görür.

Ülkeler bir taahhütlerini yerine getirmeyebilir (örneğin sınırlandırılmış oranın üzerinde tarifeyi yükseltebilir) ancak zorlukla. Bunu yapabilmek için konu ile en fazla ilgili ülkelerle müzakere etmek zorundadır ve bu ticari partnerinin kaybını tazmini ile sonuçlanabilir.

Tarife Kesintileri

1 Ocak 1995'ten beri beş yıldır gelişmiş ülkelerin tarife kesintileri peyderpey yapılmaktadır. Sonuç endüstriyel ürün tarifelerinde % 40'lık bir kesinti, %6.3'lük ortalamadan %3.8'e düşüştür. Gümrüksüz muamelesi gören endüstriyel ürünlerin tutarı gelişmiş ülkelerde % 20 den % 44'e sıçrayacaktır.

Aynı zamanda yüksek tarife alınan ürün sayısı azalacaktır. % 15'in üzerinde tarife oranına tabi, gelişmiş ülkeye olan ithalatın toplam ithalat içindeki payı %7 den %5 e düşecektir. % 15'in üzerinde tarife oranına tabi gelişmekte olan ülke ihracatının toplam ihracat içindeki payı %9 dan %5 e düşecektir.

Uruguay Toplantıları paketi geliştirilmiştir. 26 Mart 1997 de, dünya enformasyon teknolojisi ticaretinin %92'sini etkileyen 40 ülke, 2000 yılına kadar (bazı haller için 2005) bu mallardan alınan ithal vergilerini ve diğer harçları kaldırmayı kabul etmişlerdir. Diğer tarife taahhütleri konusunda ise katılımcı ülkeler DTÖ üye ülkelerinden hatta taahhütte bulunmayan üyeler

için bile, yapılan tüm ihracat için eşit şekilde taahhütlerini yerine getirmektedirler.(örneğin en çok kayrılan ülke temeli)

Bu anlaşma nasıl adlandırılır?

Tarife indirimleri için hedefleri belirleyen hukuken bağlayıcı bir anlaşma bulunmamaktadır

(ör. Uruguay Toplantılarının sonucuna göre hangi oranda kesinti yapılması gerektiği)

Bunun yerine, ülkeler münferiden kendi taahhütlerini 1994 GATT anlaşmasının Marakeş protokolünün eki olarak listelemişlerdir. Bu indirilmiş tarife oranları için hukuken bağlayıcı anlaşmadır. O zamandan beri 1997 Enformasyon Teknolojisi Anlaşması altında ek taahhütler yapılmıştır.

Sınırlamalar

Gelişmiş ülkeler tarife oranları “sınırlı”(taahhüt edilmiş ve yükseltilmesi zor olan) ithal ürün sayısını %78’den %99’a arttırmışlar. Gelişmekte olan ülkeler için, artış çarpıcıdır. %21 den % 73’e. Merkezi planlamadan, geçiş ekonomilerine geçenler sınırlamalarını % 73’ten %98’e çıkarmışlardır. Tüm bunlar ticaret yapanlar ve yatırımcılar için daha yüksek dereceli bir piyasa güvenirliliği demektir.

Ve Tarım

Tarımsal ürünler üzerindeki tarifeler şimdi sınırlandırılmıştır. Tarife formunda olmayan, örneğin kotalar gibi tüm ithal kısıtlamaları tarifeye dönüştürülmüştür - bu işlem “tarifeleştirme” olarak bilinir. Bu tarım için piyasaların daha öngörülebilir olmasını sağlamıştır. Daha önceleri %30’un üzerinde tarımsal ürün kotalar veya ithal kısıtlamalarıyla yüzleşmişti. “Tarifeleştirmenin “ ilk adımı, bu kısıtlamalar yerine aynı şekilde bir korumayı temsil edecek şekilde tarifeleri koymaktı. Sonra 1995-2000’ ten itibaren altı yıl bu tarifeler adım adım azaltıldı (gelişmekte olan ülkeler için bu süre 2005’te bitiyor). Tarımdaki pazara giriş taahhütleri aynı zamanda, daha önceki bazı belli ürünler üzerindeki ithal kısıtlamalarını ortadan kaldırıyor.

Buna ek olarak, listeler, ülkelerin, yerel desteği ve tarımsal ürünlerde ihracat teşviklerini azaltmak için taahhütlerini içermektedir.

3.Tarım: Çiftçiler için daha adil piyasalar

Başlangıçtaki GATT tarımsal ticarete uygulanmaktaydı fakat bazı boşlukları vardı. Örneğin, ülkelere ithal kotaları ve teşvikler gibi bazı tarife dışı tedbirler almalarına izin veriyordu. Özellikle endüstriyel ürünlerde normalde izin verilmeyen ihracat teşvikleri , tarımsal ticarete kullanılarak tarımsal ticaret yüksek oranda tahrif ediliyordu. Uruguay toplantıları sektöre ait ilk çok taraflı anlaşmayı ortaya çıkardı. Bu, düzenli adil rekabet ve daha az tahrif edilmiş bir sektör için ilk belirgin adımdı. 1995'te başlayarak altı yıllık dönem içinde uygulamaya konuldu (gelişmekte olan ülkeler tarafından 10 yıllık dönem halen uygulamaya konuluyor). Uruguay Toplantıları anlaşmaları yeni müzakerelerle reformların devam etme taahhüdünü de içermekte. Tarım anlaşması gereği 2000 yılında bu reformlar başlatıldı.

Tarım Anlaşması: yeni kurallar ve taahhütler.

Tarım anlaşmasının amacı sektördeki ticarete reform yapmak ve politikaları daha pazara yönelik hale getirmektir. Bu gerek ihracatçı gerek ithalatçı ülkeler için, öngörülürlüğü ve emniyeti geliştirecektir.

Yeni kurallar ve taahhütler:

- **Pazara giriş-** ithalatın karşısındaki çeşitli ticari kısıtlamalara
- **Yerel destekler-**tarımsal ürün fiyatlarının ve çiftçi gelirlerinin yükseltilmesi veya garanti edilmesini içeren teşvikler ve diğer programlara
- **İhracat teşvikleri** -ihracatı yapay olarak daha rekabet edebilir hale getiren teşvikler ve diğer metotlara

uygulanacaktır.

Anlaşma hükümetlere kırsal ekonomilerini destekleme izni verir, fakat ticareti çarpıtmayan politikalar yolu ile olması tercih edilir. Aynı zamanda taahhütlerin uygulanmasında esneklik olmasına izin verir. Gelişmekte olan ülkeler teşviklerini kesmeye veya tarifelerini indirmeye gelişmiş ülkeler kadar zorunlu değildir ve yükümlülüklerini tamamlamak için daha fazla zaman kendilerine tanınmıştır. En az gelişmiş ülkeler bunları yapmak zorunda bile

değillerdir. Gıda ihtiyaçları için ithalata bağımlı olan ülkeler ve en az gelişmiş ekonomiler için özel maddeler vardır.

Anlaşmadaki “barış” maddeleri, 2003’ ün sonuna kadar dokuz yıllık dönem içinde, olası anlaşmazlıkları veya tarımsal teşvikler üzerindeki şüpheleri azaltmak amacını taşımaktadır.

Çarpıtma ne demektir?

Bu anahtar konulardan biridir. Ticaret, fiyatlar normalden daha yüksek veya daha düşük olduğunda ve üretilen, alınan ve satılan miktar normalden – yani rekabetçi piyasada genelde oluşan seviyeden-daha yüksek veya düşük olduğunda çarpıtılmıştır.

Örneğin, ithal kısıtlamaları ve yerel teşvikler ürünlerin ülkenin yerel pazarında daha pahalı olmasına yol açabilir. Yüksek fiyatlar talep üstü üretimi cesaretlendirebilir. Eğer oluşan artı değer fiyatların daha düşük olduğu dünya piyasalarına satılacaksa o zaman ihracat teşvikleri gerekebilir. Sonuçta, teşvik eden ülkeler normalden çok daha fazla üretebilir ve ihraç edebilir.

Hükümetler çiftçilerini desteklemek ve korumak için, tarımsal ticareti çarpıtırsa da üç sebep gösterirler:

.Ülkenin ihtiyaçlarına yetecek gıdanın üretiminden emin olmak

.olumsuz hava koşulları ve dünya piyasalarındaki fiyat dalgalanmalarının etkilerinden çiftçilerini korumak

.kırsal toplumu korumak

Fakat politikalar genellikle pahalı olurlar ve ihracat teşvik savaşlarına yol açan aşırı üretimi yaratırlar. Teşvikler için yeterli parası olmayan ülkeler sıkıntı çekerler. Müzakerelerde, yukarıdaki amaçların ticareti bozmadan karşılanması yolları araştırılmıştır.

Bu anlaşma nasıl adlandırılır?

Çoğu hüküm: Tarım üzerine Anlaşma

Tarifeler, tarife kotaları, yerel destekler, ihracat sübvansiyonları üzerine taahhütler: 1994 GATT Anlaşması Marakeş Protokolüne ek listelerde

Aynı zamanda: Reform programının en az gelişmiş ülkeler ve net gıda ithalatçısı geliştirmekte olan ülkeler üzerindeki olası ters etkileri ile ilgili tedbirler üzerinde (Bakanlar seviyesinde) karar .

(ayrıca bkz. “reform programı altında özel bağlayıcı taahhütlerin oluşturması için modeller”)

Pazara giriş: “sadece tarifeler” lütfen

Tarımsal ürünlerde pazara giriş için yeni kural “sadece tarifedir” . Uruguay Toplantılarından önce, tarımsal ithalatın bir kısmı kotalar ve diğer tarife-dışı tedbirlerle kısıtlanmıştı. Bunlar aşağı yukarı aynı seviyede koruma sağlayan tarifelerle yer değiştirmiştir- eğer daha önce uygulanan politika yerli fiyatların %75 dünya fiyatlarından yüksek olması anlamına geliyorsa, yeni tarife %75 civarında olabilir(kotların ve diğerlerinin tarifeye dönüştürülmesine “tarifeleştirme” denilmektedir).

Tarifeleştirme paketi daha fazla konu kapsamaktadır. Anlaşmanın yürürlüğünden önce ithal edilen miktarların ithaline devam edeceğini ve yeni miktarlardan alınacak gümrük oranlarının engelleyici olmamasını garanti etmektedir. Bu “tarife-kota” sistemi ile sağlanmıştır- belirlenmiş miktarlar için daha düşük tarife oranları, kotayı aşan miktarlar için yüksek (bazen çok daha yüksek) tarife oranları.

Tüm tarımsal ürünleri kapsayan yeni taahhüt edilmiş tarifeler ve tarife kotalar 1995'te yürürlüğe girdi. Uruguay Toplantıları katılımcıları gelişmiş ülkelerin tarifeleri ortalama % 36 oranında (tarife kota olması durumunda daha yüksek kota dışı oranlarını) eşit adımlarla altı yılda keseceklerini kabul ettiler. Gelişmekte olan ülkeler on yılda % 24'lük bir kesinti yapacaklardı. Bazı gelişmekte olan ülkeler aynı zamanda Uruguay Toplantılarından önce tarifeler sınırlı değil ise (yani GATT ve DTÖ kuralları gereği taahhüt edilmiş) tavan tarife oranları sunma haklarını kullandılar. En az gelişmiş ülkeler tarifelerini kesmek zorunda değildiler. (Bu rakamlar Tarım Anlaşmasında gerçekte yer almamıştır, katılımcılar programlarını,taahhüt listelerini hazırlarken kullanmışlardır. Programlarda listelenmiş taahhütler kısmen bağlayıcıdır.)

Tarife dışı kısıtlamaların tarifeye dönüştürüldüğü ürünler için hükümetlerin hızla düşen fiyatları önlemek veya çiftçilerine zarar veren ithal dalgalanmalarından koruma amaçlı acil durum faaliyetlerinde (özel teminatlar) bulunmalarına izin verilmektedir. Fakat anlaşma ne zaman, nasıl bu acil durum faaliyetlerine girişebileceğini tanımlamaktadır. (örneğin tarife kota sınırları içindeki ithalat için kullanılamazlar)

“Özel Muamele “ maddesi dört ülke tarafından, özellikle duyarlı ürünlerin (temel olarak pirinç) ithalatını kısıtlamak için uygulama dönemi boyunca (gelişmiş ülkeler için 2000,

gelişmekte olan ülkeler için 2004) kullanıldı, ancak denizaşırı üreticiler için asgari pazara giriş hakkı dahil, çok sıkı tanımlanmış koşullara bağlı olarak. Bu dört ülke: Japonya, Kore Cumhuriyeti, Filipinler(pirinç için) , İsrail(kuzu eti, süt tozu ve bazı peynir çeşitleri için) idi. Japonya ve İsrail bu haklarından vazgeçti, fakat yeni üye Tayvan pirinç için Kore ve Filipinler'e katıldı.

Tarım için sayısal hedefler		
Uruguay Toplantılarında kabul edilen tarımsal teşviklerde ve korumada kesintiler. Anlaşmada yalnızca,İhracat teşvikleri kesintileri için rakamlar görülmektedir.		
	GELİŞMİŞ ÜLKELER	GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER
	6 YIL- 1995-2000	10 YIL- 1995-2004
TARİFELE Tarımsal ürünlerin tümü için ortalama kesinti	% -36	% -24
her bir ürün için minimum kesinti	% -15	% -10
YEREL DESTEK Sektör için toplam AMS kesintileri (baz dönem 1986-88)	% -20	% -13
İHRACAT Teşvik değeri	% -36	% -24
Teşvik edilen miktarlar (baz dönem 1986-90)	% -21	% -14
En az gelişmiş ülkeler tarife veya teşvik indirimi taahhüdünde bulunmak zorunda değildir.		
Tarife kesintilerine baz olan seviye 1 Ocak 1995 ten önce sınırlandırılmış orandır veya sınırlandırılmış tarifeler için Eylül 1986 da Uruguay Toplantıları başladığında alınan fiili oranlardır. Diğer rakamlar, ülkelerin kanunen bağlayıcı taahhütler programlarını hesaplanması için kullandıkları hedeflerdir		

Yerel destek-bazen yapabilirsin bazen yapamazsın.

Yerli fiyatları destekleyen veya bir başka yolla üretimi teşvik eden politikalar için yapılan ana şikayet, aşırı üretimi cesaretlendirmesidir. Bu, ithalatı daraltır veya ihracat teşvikleri ile düşük fiyatlı dumpinglere neden olur. Tarım anlaşması üretimi doğrudan harekete geçiren destek programları ile doğrudan etkisi olmadığı düşünülenler arasındaki farkı ayırt eder.

Üretim ve ticaret üzerinde doğrudan etkisi olan yerel politikalar kısıtlanmalıdır. DTÖ üyeleri tarımsal sektör için baz alınan 1986-88 yıllarında her yıl için bu çeşit ne kadar destek verdiklerini hesaplamışlardır (toplam birikmiş destek ölçümü total aggregate measurement

of support –total AMS) . Gelişmiş ülkeler, 1995’ ten başlayarak altı yılda bu rakamları % 20 oranında azaltmayı kabul etmişlerdir. Gelişmekte olan ülkeler on yılda % 13 kısıntı yapmayı kabul etmişlerdir. En az gelişmiş ülkeler kesinti yapmak zorunda değillerdir. (Bu kategori yerel destek bazen “amber kutusu” olarak adlandırılır , trafik lambalarındaki sarı renge atfen “yavaşla” anlamına gelir)

Ticaret üzerinde asgari etkisi olan tedbirler serbestçe kullanılabilir- bunlar “yeşil kutudadırlar”(trafik ışıklarındaki gibi yeşil). Araştırma, hastalık kontrolü , alt yapı ve gıda güvenliği gibi hükümet hizmetlerini kapsarlar. Doğrudan gelir desteği, tarımı yeniden yapılandırmak için yardım ve çevre ve bölgesel yardım programları altında yapılan doğrudan ödemeler gibi çiftçilere doğrudan yapılan ancak üretimi patlatmayan ödemeleri de kapsarlar.

Aynı zamanda, çiftçilerin üretimlerini sınırlandırmaları gerektiği (bazen “mavi kutu” tedbirleri olarak adlandırılan) çiftçilere yapılan doğrudan ödemelere; gelişmekte olan ülkelerde tarımsal ve kırsal kalkınmayı destekleyici bazı hükümet yardım programları ve toplam ürün değeri veya desteklenen ürünlerle karşılaştırıldığında ufak çaplı diğer desteklere (de minimin) müsaade edilmektedir.(gelişmiş ülkeler için % 5 veya daha az, gelişmekte olan ülkeler için % 10 veya daha az)

İhracat teşvikleri: harcamalar ve miktarlar üzerindeki sınırlar

Tarım Anlaşması tarımsal ürünler üzerinde ihracat teşviklerini, üyelerin taahhüt listelerinde belirtilmediği durumlarda yasaklamaktadır. Listelendiklerinde anlaşma DTÖ üyelerini hem teşvik için harcadıkları para tutarını hem de teşvikten yararlanan ihracat miktarını kesmelerini gerektirmektedir. 1986-90 ortalamaları baz seviye olarak ele alındığında, gelişmiş ülkeler ihracat teşvik tutarını % 36 oranında 1995’ten itibaren 6 yıl içinde kesmeyi (gelişmekte olan ülkeler için 10 yılda % 24 kesinti) kabul etmişlerdir. Gelişmiş ülkeler aynı zamanda teşvik edilmiş ihracat miktarlarını altı yılda % 21 oranında (gelişmekte olan ülkeler 10 yılda % 14 oranında) azaltmayı kabul etmişlerdir. En az gelişmiş ülkeler kesinti yapmak zorunda değillerdir.

Altı yıllık uygulama dönemi boyunca, gelişmiş ülkelere, pazarlama ve nakliyat maliyetini düşürmek için teşvikleri, belli koşullarda kullanmalarına izin verilmiştir.

En az gelişmiş ülkeler ve gıda ithaline bağımlı ülkeler

Tarım Anlaşması altında DTÖ üyeleri teşvik edilmiş ihracatlarını azaltmak durumundadırlar. Fakat bazı ithalatçı ülkeler, büyük sanayileşmiş ülkelerin ucuz teşvikli gıda arzına bağımlıdır. Bunların içinde en fakir ülkeler vardır ve ihraç teşviklerinin azaltılması sonucu yüksek fiyatlar nedeniyle çiftçilik sektörü patlama gösterse bile daha yüksek fiyatlı ithal malları ile başa çıkmaları ve sonra ihracat için gerekli ayarlamaları yapmaları için geçici yardıma ihtiyaç duyabilirler. Gıda yardımı ve tarımsal kalkınma yardımı için bakanlık düzeyindeki kararlar hedefler ve belli tedbirler ortaya konmuştur. Aynı zamanda ticari gıda ithalinin finansmanı için IMF ve Dünya Bankası'nın yardım imkanlarından bahsedilmektedir.

4.Standartlar ve güvenlik

GATT'ın 20.maddesi ayrımcılık yapmamaları ve gizli koruma yapmamaları kaydıyla hükümetlerin insan, hayvan veya bitki hayatı ve sağlığını korumak amacıyla harekete geçmelerine izin vermektedir. Buna ek olarak , gıda güvenliği ve hayvan ve bitki sağlığı ve güvenliği ve ürün standartları ile uğraşan iki özel DTÖ anlaşması vardır.

Gıda, hayvansal ve bitkisel ürünler: Emin, ne kadar emin?

Sorun: uygun olduğunu düşündüğümüz standartlarla “ emin”- yemek için emin- olan gıdanın bir ülkenin tüketicilerine sağlamasını nasıl garanti edersiniz? ve aynı zamanda, yerli üreticilerin korunmasının mazereti olarak sıkı sağlık ve güvenlik kurallarının kullanılmamasını nasıl temin edersiniz?

Gıda güvenliği ve hayvan ve bitki sağlığı standartları üzerine ayrı bir anlaşma (**Sağlık ve Bitki Sağlığı Tedbirleri Anlaşması-Sanitary and Phytosanitary Measures Agreement – SPS**) temel kuralları belirler.

Ülkelerin kendi standartlarını belirlemesine izin verir. Fakat aynı zamanda kuralların, düzenlemelerin, bilime dayalı olmasını söyler. İnsan, hayvan veya bitki yaşamını veya sağlığını korumak için gerekli olduğu ölçüde uygulanmalıdır. Ve aynı veya benzer koşullar olduğunda, keyfi veya adaletsiz bir şekilde ülkeler arasında ayırım gözetmeyeceklerdir.

Üye ülkeler var olan uluslar arası standartlarını, rehberleri ve tavsiyeleri kullanmaya teşvik edilmişlerdir. Eğer bilimsel olarak ispat edilmiş ise üyeler daha yüksek standartlarla

sonuçlanan tedbirleri kullanabilirler. Yaklaşım keyfi değil, tutarlı olduğu müddetçe , risklerin uygun değerlendirilmesine dayalı daha yüksek standartlar tespit edebilirler. Ve bir ölçüde “ihtiyat ilkesi” bilimsel belirsizliklerle başa çıkabilmek için bir çeşit “önce güvenlik” yaklaşımı uygulayabilirler. SPS Anlaşmasının 5.7 maddesi geçici “ihtiyatı”tedbirlere izin vermektedir.

Anlaşma ülkelerin ürünlerin teftişi için farklı metotlar ve standartlar kullanmalarına izin vermektedir. Dolayısıyla ihracatçı bir ülke ürünlerine uyguladığı işlemlerin nasıl ithalatçı bir ülkeye kabul edilebilir olduğundan emin olabilecektir? Eğer ihracatçı ülke, ihraç mallarına uyguladığı tedbirlerin ithalatçı ülkenin sağlık koruma seviyesi ile aynı olduğunu gösterebilirse, o zaman ithalatçı ülkenin ihracatçı ülkenin standartları ve metotlarını kabul etmesi beklenir.

Anlaşma, kontrol, teftiş ve onaylama işlemlerine dair maddeleri de kapsamaktadır. Hükümetler, yeni veya değiştirilmiş sağlık ve bitki sağlığı düzenlemelerini önceden bildirmelidirler ve bilgi sağlamak için ulusal inceleme merkezi kurmalıdırlar. Anlaşma ticaret üzerindeki teknik engelleri tamamlar.

Kimin Uluslar arası standartları?

SPS Ekinde-

- FAO/WHO Codex Alimentarius Komitesi: gıda için
- Uluslar arası Hayvan Sağlığı Organizasyonu (Office International des Epizooties): hayvan sağlığı için
- FAO Sekretaryası Uluslararası Bitki Koruma Konvansiyonu: bitki sağlığı için

Hükümetler bütün DTÖ üye ülkelerine üyeliği açık olan diğer uluslar arası organizasyon veya anlaşmayı ekleyebilirler.

Teknik düzenlemeler ve standartlar

Teknik düzenlemeler ve endüstriyel standartlar önemlidir, ancak ülkeden ülkeye değişir. Gereğinden çok değişik standart olması üretici ve ihracatçıların hayatını zorlaştırmaktadır. Eğer standartlar keyfi tespit edilirse korumacılık için bir mazeret olarak kullanılabilirler. Standartlar ticarete engel teşkil edebilirler.

Ticarete Teknik Sınırlamalar Anlaşması (TBT), düzenlemelerin, standartların, test ve sertifika işlemlerinin gereksiz engeller yaratmamasını temin etmeye çalışır.

Anlaşma, ülkelerin, uygun olduğunu düşündükleri – örneğin insan, hayvan veya bitki hayatı veya sağlığı, çevre korunması veya diğer tüketici ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla-standartları uygulama haklarını tanıır. Üstelik üyeler standartların karşılanması için gerekli tedbirleri almalarından da alıkonulmamışlardır. Gereğinden fazla çeşitliliği önlemek için anlaşma uygun olduklarında uluslar arası standartların kullanımını desteklemiş ancak ülkelerin sonuçta korunma seviyelerini değiştirmelerini talep etmemiştir.

Anlaşma merkezi hükümet kuruluşlarınca standartların hazırlanması, uyarlanması ve uygulanması için deneyimleri içeren bir talimatname tanzim etmiştir. Aynı zamanda yerel hükümet ve hükümet dışı organların kendi düzenlemelerini nasıl uygulayacaklarını açıklayan hükümler içermektedir. (normalde merkezi hükümetlerce uygulanan aynı ilkeleri kullanacaklardır)

Anlaşma, bir ürünün, ulusal standartlar ile uyumlu olduğuna karar verilirken kullanılan prosedürün adil ve eşit olması gerektiğini söyler. Yerli üretilen mallara haksız avantaj sağlayan metotların önüne geçer. Anlaşma aynı zamanda ülkelerin birbirlerinin test prosedürlerini tanımalarını destekler. Bu yolla, kendi yapıldığı ülkedeki test ile ithalatçı ülkenin standartlarını karşılayıp karşılamadığı anlaşılabilir.

Üreticiler ve ihracatçılar muhtemel pazarlarında en son standartları bilmek isterler. Bu bilginin kolayca ulaşılabilir olmasına yardım etmek amacıyla tüm DTÖ üye hükümetleri ulusal sorgulama merkezleri kurmak zorundadırlar.

5. Tekstil: istenen yönde

Tarım gibi tekstil de daha önce GATT sisteminde olduğu gibi DTÖ içinde en fazla tartışmaya açık konulardan biri idi. Şimdi, Uruguay Toplantılarında kabul edilen on yıllık program çerçevesinde esaslı değişim içindedir. 1960'ların başlarından beri ticarete egemen olan ithal kotaları sistemi adım adım terk edilmektedir.

1974'ten Uruguay Toplantılarının sonuna kadar ticaret, Çok Elyafli Tekstil Anlaşması (Multifibre Arrangement) (MFA) tarafından yönetiliyordu. Bu düzenlemeler, hızla artan ithalat nedeniyle ciddi zarar gören yerli sanayisi olan ülkelere ithalatı kısıtlayan kotaların konulduğu, ikili anlaşmalar veya tek yanlı hareketlerin çerçevesi idi.

Kotalar en fazla göze çarpan özellikti. GATT'ın miktar kısıtlamaları tedbirleri yerine gümrük tarifeleri genel tercihi ile çelişiyorlardı. Aynı zamanda GATT'ın tüm partnerlere eşit muamele ilkesine de aykırı idi zira ithalatçı ülkenin belli ihracatçı ülkeden ne kadar mal ithal edeceğini belirliyorlardı.

1995'ten beri, DTÖ'nün **Tekstil ve Giyim Anlaşması (Agreement on Textiles and Clothing(ATC))** Çok Elyafli Tekstil Anlaşmasının yerini almıştır. 1 Ocak 2005 tarihine kadar, sektör normal GATT kurallarına tamamen entegre olmak zorundadır. Bilhassa, kotalar sona erecek ve ithalatçı ülkeler artık ihracatçı ülkeler arasında ayırım yapamayacaklardır. Tekstil ve Giyim Anlaşması da sonunda ortadan kalkacaktır: DTÖ anlaşmaları içinde kendi kendini yok etme mekanizması olan tek anlaşmadır.

Bütünleşme: Ürünlerin GATT kurallarına yavaş yavaş geri dönüşü

Tekstil ve giyim ürünleri on yıllık bir dönem içinde GATT kurallarına geri döndürülmektedir. Bu yavaş yavaş, dört adımda yeni duruma gerek ithalatçıların gerek ihracatçıların uyum sağlayabilmesi için zaman vererek olmaktadır. Ürünlerin bazıları daha önceleri kotaya tabi idiler. 31 Aralık 1994 'ta mevcut olan kotalar yeni anlaşmaya taşındı. Kotaya tabi ürünler için GATT ile bütünleşmenin sonucu bu kotaların ortadan kaldırılması olacaktır.

Her kademedeki GATT kuralları altında olması gereken ürünlerin oranını anlaşma belirlemektedir. Eğer bu ürünlerden herhangi biri kota altında olursa kota aynı zamanda kaldırılmalıdır. 1990'daki ithalatçı ülkelerin tekstil ve giyim ticareti seviyelerine oranlar uygulanmıştır. Anlaşma, aynı zamanda, kota altında izin verilen ithal miktarları yıllık olarak

artması gerektiğini ve her kademede genişleme oranının artması gerektiğini söylemektedir. Genişlemenin ne kadar hızlı olacağı eski Çok Elyafli Tekstil Anlaşması altında var olan büyüme oranına dayalı formül ile belirlenecektir.(bkz tabloya)

Her bir ilk üç kademede GATT kuralları altında olacak ürünler tekstil ve giyim dört temel çeşidini kapsar: üstlükler ve iplikler;kumaşlar , dikilmiş tekstil ürünleri ve giyim. 1996 yılına kadar Çok Elyafli Tekstil Anlaşması altında olmayan ve DTÖ anlaşmaları ile uyum sağlamayan diğer kısıtlamalar 2005 yılına kadar ya uyum gösterecek veya ortadan kaldırılacaktır.

10 yıllık dönemde dört adım		
Tekstil ve giyim ürünlerinin ithalat kotalarından kurtulması (GATT'a geri döndürülmeleri) ve kalan kotaların ne kadar hızla genişleyebileceğinin programı. Örnek, eski Çok Elyafli Tekstil Anlaşmasının, genelde kullanılan yıllık % 6'lık genişleme oranını temel almıştır. Uygulamada, MFA anlaşması altında oranlar üründen ürüne değişmektedir		
ADIM	GATT altında olacak ürünlerin oranı (kotaların kaldırılması dahil)	1994 yılında oran %6 ise geri kalan kotaların ne kadar hızlı açılacağı
Adım 1: 1 Ocak 1995 (31 Aralık 1997 ye kadar)	% 16(1990 ithalatı baz alınarak minimum)	Her yıl % 6.96
Adım 2: 1 Ocak 1998 (31 Aralık 2001 e kadar)	%17	Her yıl %8.7
Adım 3:1 Ocak 2002 (31 Aralık 2004 e kadar)	% 18	Her yıl %11.05
Adım 4: 1 Ocak 2005 GATT ile tüm bütünleşme (kotaların son olarak elimine edilmesi) Tekstil ve Giyim Anlaşması sona eriyor.	%49	Kota kalmadı.
Kotalar altında ithalat büyümesi için formül: ilk adımda 0.1x 1995 öncesi büyüme oranı; ikinci adımda 0.25x 1.adım büyüme oranı; üçüncü adımda 0.27x 2. adım büyüme oranı		

Geçiş döneminde, sanayiye zarar verici durumlar olursa, anlaşma, sıkı koşullar altında geçici olarak ek kısıtlamalar uygulanmasına izin vermektedir. Bu “geçiş teminatları” GATT altında normalde izin verilen teminat tedbirlerine benzer değıllerdir zira bunlar belli ihracatçı ülkelerden yapılan ithalata uygulanabilirler. Ancak ithalatçı ülke yerli sanayinin ciddi zarar gördüğünü veya zarar ile tehdit edildiğini göstermek zorundadır. Ve zararın iki nedenden ötürü olduğunu göstermek durumundadır: tüm kaynaklardan söz konusu ürünün ithalinin

arttığını ve belli bir ihracatçı ülkeden aşırı ve belirgin artış olduğunu. Emniyet kısıtlaması ya danışmaları takiben yapılacak ortak anlaşma ile veya tek taraflı olarak uygulanabilir. Bu konu Tekstil Denetleme Kurulunun gözden geçirmesine tabidir.

İhracatçı ülkeler için kotaların uygulandığı herhangi bir sistemde, ihracatçılar ürünlerini üçüncü ülkeler aracılığı ile göndermeyi veya ürünün ülke menşei hakkında yalan bildirimde bulunmaya teşebbüs edebilirler. Anlaşma bu gibi durumlarla ilgili maddelerde içermektedir.

Anlaşma belli kategorilerdeki ülkeler – örneğin pazara yeni girenler, küçük üreticiler ve en az gelişmiş ülkeler-için özel muamele öngörmektedir.

Tekstil Denetleme Kurulu (TDK) anlaşmanın uygulanmasını denetlemektedir. Bir başkan ve kendi kişisel sorumlulukları altında hareket eden 10 üyeden oluşmaktadır. Anlaşma altında yapılan faaliyetleri istikrarlı olmasını temin amacıyla denetlemekte ve her bir yeni bütünleşme adımı öncesi anlaşmanın operasyonunu gözden geçiren Mal Ticareti Heyetine rapor etmektedir. Tekstil Denetleme Kurulu aynı zamanda Tekstil ve Giyim anlaşmasından doğan anlaşmazlıklarla da uğraşır. Eğer çözümlenemezlerse, anlaşmazlıklar DTÖ'nün Anlaşmazlık Çözüm Kuruluna getirilebilir.

6. Hizmetler: yatırım ve büyüme için kurallar

Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) hizmetlerde uluslara arası ticareti yöneten ilk ve tek çok taraflı kurallar kümesidir . Uruguay Toplantılarında müzakere edilmiş ve son 30 yılda hizmetler ekonomisinin muazzam büyümesine ve ticaret hizmetleri için iletişim devrimiyle ortaya çıkan daha büyük bir potansiyele cevap olarak geliştirilmiştir.

Hizmetler global ekonomide en çabuk büyüyen sektörü temsil etmekte ve global çıktının %60'na, global istihdamın % 30'na ve global ticaretin yaklaşık % 20'sine tekabül etmektedir.

1980'lerin başlarından ortalarına çok taraflı ticari sisteme hizmetler üzerinde kurallar getirme fikri ortaya atıldığında bazı ülkeler kuşkucu davrandılar hatta karşı çıktılar. Böyle bir anlaşmanın, hükümetlerin ulusal politika hedeflerini takip etme kabiliyetlerini baltalayacağına ve düzenleme güçlerine engelleyeceğine inandılar. Bununla beraber geliştirilen anlaşma, gerek kuralların çerçevesi içinde ve aynı zamanda piyasaya giriş taahhütleri açısından yüksek seviyeli bir esnekliğe izin vermektedir.

Temel ilkeler

- Tüm hizmetler GATS tarafından kapsanmaktadır
- En fazla ilgiye mazhar ülke işlemi tüm hizmetlere uygulanır, sadece geçici istisnalar hariç.
- Taahhütlerin yapıldığı alanlarda ulusal muamele uygulanır
- Düzenlemelerde şeffaflık, sorgulama noktaları
- Düzenlemeler objektif ve makul olmalı
- Uluslar arası ödemeler: normal olarak sınırlandırılmamış
- Her bir ülkenin taahhütleri: müzakere edilmiş ve bağlayıcı
- Gelişen liberalleşme: daha fazla müzakere yolu ile.

GATS Açıklanması

Hizmet Ticareti Genel Anlaşmasının üç unsuru vardır: genel yükümlülükleri ve disiplinleri içeren ana metin, belli sektörler için kurallarla uğraşan ekler ve ülkelerin nerede geçici olarak ayrımcılık yapmadıkları “en çok kayırılan ülke” ilkesini uygulamadıkları durumlarını da içeren her bir ülkenin, kendi pazarlarına girişi sağlamak için yaptıkları belli taahhütler.

Genel yükümlülükler ve disiplinler

Toplam kapsam- Anlaşma tüm uluslar arası ticarete konu olan hizmetleri kapsar- örneğin, bankacılık, telekomünikasyon, turizm, profesyonel hizmetler,vs. Aynı zamanda ticari hizmetlerin dört yolunu (veya şeklini) tanımlar:

- bir ülkeden diğerine sağlanan hizmetler (örneğin uluslar arası telefon konuşmaları) resmi olarak“**sınır dışı sunum**” olarak bilinir (**cross-border supply**)(DTÖ jargonunda “şekil 1”)
- bir başka ülkede hizmetten yararlanan tüketiciler veya firmalar(örneğin turizm) resmen “**yurtdışında tüketim**”(consumption abroad) (“şekil 2”)
- bir başka ülkede hizmet vermek amacıyla yabancı bir şirketin şubeler veya iştirakler oluşturması (örneğin bir ülkede yabancı bankaların işleme geçmesi) resmen “**ticari mevcudiyet**”(commercial presence) (“şekil 3”)
- bireylerin kendi ülkelerinden diğer ülkelere hizmet sunma amacıyla seyahat etmeleri (örnek modacılar veya danışmanlar) resmen “**özel şahsiyetlerin mevcudiyeti**”(presence of natural persons) (“şekil 4”)

En çok kayırılan ülke (MFN) muamelesi- Birini kayırırsan ,tümünü kayır. MFN ayrımcılık gözetmeme ilkesi ile tüm ticari partnerlere eşit muamele demektir. GATS altında, eğer bir ülke bir sektörde yabancı rekabete izin veriyorsa, DTÖ üye ülkelerinden gelen tüm hizmet sağlayıcılara eşit imkanlar vermelidir. (bu kural, ülke, DTÖ altında yabancı şirketlerin kendi pazarına girişini sağlamak için belli bir taahhütte bulunmamış ise de uygulanır)

MFN tüm hizmetlere uygulanır fakat bazı özel geçici istisnalara izin verilmiştir. GATS yürürlüğe girdiğinde birtakım ülkeler daha önceden ticari partnerleri ile ya ikili ya da küçük gruplar halinde tercihli ticaret anlaşmaları yapmışlardı. DTÖ üyeleri bu tercihlerin geçici olarak kalması gerektiğini hissettiler. İlk taahhütler kümesiyle birlikte ”MFN istisnalarını” listeleterek, en çok kayırılan ülke muamelesinin belli hizmetlerde belli ülkeler için devam etmesi hakkını kendilerine tanıdılar. Genel MFN ilkesini koruyabilmek için istisnalar sadece bir kere yapılabilecektir, ve listelere hiçbir şey ilave edilemeyecektir. Emredildiği gibi güncel olarak gözden geçirilmekteler ve normalde on yıldan fazla sürmeyeceklerdir.

Pazara giriş konusunda ve ulusal muamele taahhütleri

Ülkelerin belli sektörlerde pazarlarını açma taahhütleri- ve bu pazarların nasıl açık olacağı- müzakerelerin sonuçlarıdır. Taahhütler “programlar” halinde, rekabete açılan sektörlerin listeleri, bu sektörlerle ne kadar girilebileceği (örneğin yabancı mülkiyete kısıtlama olup olmadığı) ve ulusal muamelede sınırlama olup olmadığı (yerel firmalara verilen bazı hakların yabancı firmalara verilip verilmeyeceği) şeklinde görülmektedir. Dolayısıyla,

örneğin, eğer bir hükümet yabancı bir bankanın kendi yerel pazarında çalışmasına izin vermeyi taahhüt ederse bu **bir pazara giriş taahhüdüdür**. Ve eğer bir hükümet vereceği lisans sayısını sınırlayacaksa bu o zaman **pazara giriş sınırlamasıdır**. Eğer yerel bankalara çok sayıda şube açmaya müsaade edilirken yabancı bankaya sadece tek şube açmasına izin verilirse, bu **bir ulusal muameleye istisna** ilkesidir.

Bu açıkça tanımlanmış taahhütler bağlayıcıdır: mallardaki bağlanmış tarifelere benzer şekilde etkilene ülkelerle yapılacak müzakerelerden sonra ancak değiştirilebilir. “Bağlayıcı olmamak” zor olduğundan, taahhütler, yabancı ihracatçı ve hizmet ithalatçıları, sektördeki iş yapan yatırımcılar için gerçekten garanti edilmiş koşullardır.

Kamu hizmetleri açıkça anlaşma dışı bırakılmışlardır ve GATS içinde hükümetleri hizmetler endüstrilerini özelleştirmeleri için zorlayıcı hiçbir madde yoktur. Aslında “Özelleştirme” kelimesi GATS’in içinde görülmemektedir bile. Hatta ne hükümeti veya özel tekelleri yasa dışı görmektedir.

Sorumluluklarının altındaki ana alanlarda kamuca finanse edilen hizmetlere izin vermek, DTÖ hükümetlerinin açık bir taahhüdüdür. Kamu hizmetleri, anlaşmada ticari olarak arz edilmeyen ve diğer üreticilerle rekabet etmeyen hizmetler olarak tanımlanmışlardır. Bu hizmetler GATS’in disiplinlerine konu değildirler, müzakerelerce kapsanmamışlardır ve ulusal muamele (yabancı ve yerli firmalara eşit muamele) bunlara uygulanmaz.

GATS’in taahhüt verilmesine dönük yaklaşımı üyelerin tüm hizmet sektörlerinde zorunlu olmadıkları anlamına gelmektedir. Bir hükümet bilinen bir sektörde yabancı rekabet seviyesinde taahhütte bulunmak istemeyebilir zira bu sektörün kamusal bir işlevi olduğunu düşünmektedir veya bir başka nedeni vardır. Bu durumda hükümetin yükümlülükleri minimumdur, örneğin, sektörün düzenlenmesinde şeffaf olacaktır ve yabancı firmalar arasında ayrımcılık yapmayacaktır.

Şeffaflık GATS, hükümetlerin ilgili tüm kanunlarını ve düzenlemelerini yayınlamaları gerektiğini ve bürokrasileri içinde sorgulama noktaları oluşturmalarını söylemektedir. Yabancı firmalar ve hükümetler herhangi bir hizmet sektöründeki düzenlemeler hakkında bilgi temin edebilmek için bu sorgulama noktalarını kullanabilmelidir. Ve belli taahhütler altında olan hizmetlere uygulanacak düzenlemelerle ilgili değişiklikleri DTÖ’ne bildirmek zorundadırlar.

Düzenlemeler: objektif ve makul Yerel düzenlemeler hizmetlerin ticaretini kontrol eden veya etkileyen en fazla belirgin yol olması dolayısıyla anlaşma, hükümetlerin hizmetleri makul, objektif ve tarafsız olarak düzenlemeleri gerektiğini söyler. Bir hükümet bir hizmeti etkileyecek bir idari karar aldığı anda aynı zamanda bu kararı tarafsız olarak gözden geçirecek bir yol sağlamak durumundadır (örneğin bir mahkeme)

GATS herhangi bir hizmetin, düzenlenmelerin ve kısıtlamaların kaldırarak yapılmasını istemez. Liberalleştirme için yapılan taahhütler, hükümetlerin kalite, güvenlik seviyeleri veya fiyatlar veya gerekli gördükleri herhangi bir politik hedefi izlemek için getirecekleri düzenlemeleri yapma haklarını etkilemez. Ulusal muamele taahhüdü, örneğin, aynı düzenlemenin yerli üreticiler kadar yabancılar için de uygulanacağı anlamına gelmektedir. Hükümetler doğal olarak, doktorlar veya avukatlar için yeterlilikleri için gerekenleri ortaya koymaya ve tüketicilerin sağlığı ve güvenliğini sağlama almak için standartlar getirme haklarını ellerinde tutarlar.

Tanım: İki (veya daha fazla) hükümet birbirlerini vasıflarını (örneğin, hizmet sağlayıcılara lisans veya sertifikalandırma) tanımak için anlaşmaya vardıklarında, GATS, diğer üyelere de karşılaştırılabilir paketleri müzakere etme şansı verilmesi gerektiğini söyler. Diğer ülkelerin vasıflarının tanınması ayrımcı olmamalıdır ve saklı olarak korumacılığa neden olmamalıdır. Bu tanıma anlaşmaları DTÖ'ne bildirilmelidir.

Uluslar arası ödemeler ve transferler Bir hükümet hizmet sektörünü yabancı rekabete açmayı taahhüt ettiğinde, normalde bu sektörde verilmiş olan hizmetlerin (“ mevcut işlemler”) ödemeleri için yurt dışına yapılacak para transferlerini kısıtlamamalıdır. Bunu bir tek istisnası ödemeler dengesi zorlukları olduğu zamandır ve bu olduğu zaman dahi kısıtlamalar geçici olmalı ve diğer sınırlar ve koşullara konu olmalıdır.

İlerleyen Liberalleşme Uruguay Toplantıları sadece başlangıçtı. GATS, 2000 başlarında başlayan ve şimdi Doha Kalkınma Gündeminin bir parçası olan, daha fazla müzakere yapılmasını gerektirmektedir. Hedef liberalleşme sürecini programlardaki taahhütlerin seviyelerini arttırarak daha ileriye götürmektir.

EKLER: Hizmetlerin hepsi aynı değildir.

Mallarda uluslar arası ticaret kavranması daha kolay olan bir fikirdir: bir ürün bir ülkeden diğerine nakledilmektedir. Hizmetlerde ticaret çok daha çeşitlidir. Telefon şirketleri, bankalar, hava yolları ve muhasebe kuruluşları hizmetlerini oldukça değişik şekillerde verirler. GATS'ın ekleri bu çeşitliliğin bir kısmını yansıtır.

Gerçek kişilerin hareketi: Bu ek bir ülkede hizmet vermek amacıyla geçici olarak kalan insanların hakları üzerindeki müzakerelerle uğraşır. Anlaşmanın, sürekli istihdam arayan veya vatandaşlık elde etmek isteyenlere, sürekli oturma veya daimi istihdam gibi konulara uygulanmayacağını belirtir.

Finansal hizmetler: Bankacılık sistemindeki dengesizlik bütün ekonomiyi etkiler. Finansal hizmetler eki, hükümetlere, yatırımcıların, mevduat sahiplerinin ve sigorta poliçesi sahiplerinin korunması için ve finansal sistemin dengesini ve güvenilirliğinin korunması gibi konularda gerekli tedbirleri alması için geniş özgürlük tanımıştır. Ek, aynı zamanda hükümetin örneğin, Merkez Bankasının hizmetleri gibi mali sistem üzerindeki yetkisini kullandığı zaman sağlanan hizmetleri, anlaşma dışında tutmaktadır.

Telekomünikasyon: Telekomünikasyon sektörünün ikili bir rolü vardır: ekonomik faaliyetin belirgin bir sektörüdür ve diğer ekonomik faaliyetlerin sağlanmasında temel olan (örneğin, elektronik para transferi) bir sektördür. Ek, hükümetlerin, yabancı hizmet sağlayıcılarına ulusal telekomünikasyon ağlarına ayırım yapılmaksızın girişlerinin sağlanmasını söylemektedir.

Hava ulaşım hizmetleri: Bu ek altında, trafik hakları ve bununla doğrudan bağlantılı faaliyetler GATS'ın kapsamı dışında tutulmaktadır. Bunlar diğer ikili anlaşmalarla ele alınmaktadır. Ancak, ek, GATS'ın uçak tamiri ve bakım hizmetleri, hava ulaşımı hizmetleri ve bilgisayarlı rezervasyon hizmetlerine uygulanacağını belirtmektedir. Üyeler hali hazırda eki yeniden gözden geçirmektedirler.

Güncel Çalışmalar

GATS geniş bir yelpaze içinde bir çok konuyu kapsayan ağır bir iş programı ortaya koymuştur. GATS'ın Ocak 1995'te yürürlüğe girmesinden hemen sonra gerektiği gibi bazı konulardaki çalışmalar 1995'te başlamıştır. Hizmetlerin uluslararası ticaretini daha fazla liberalleştirmek için müzakereler, diğer incelemeler ve gözden geçirmelerle beraber 2000 yılında başlamıştır.

Müzakereler (Madde 19) GATS madde 19'da belirlendiği gibi hizmetlerde uluslar arası ticareti daha fazla liberalleştirme müzakereleri 2000 yılının başlarında başladı.

Üyelerin, müzakerelerin ana ilkeleri ve işlemleri üzerinde anlaşmaya varmalarıyla ilk aşaması Mart 2001'de başarıyla sona erdi. Bu temel ilkelerin kabulü ile, üyeler müzakerelerin açık ve dengeli bir şekilde yapılması için hedefler, faaliyet alanları ve metotları tanzim ettiler.

Aynı zamanda GATS'ın bazı temel ilkelerini şüphe götürmeyecek şekilde teyit ettiler-örneğin, üyelerin ulusal politika hedefleri doğrultusunda hizmetlerin arzında yeni düzenlemeleri getirme ve düzenleme hakları; hangi hizmetleri yabancı üreticilere hangi koşullarda açmayı istediklerini belirtme hakları; ve geliştirmek ve en az gelişmiş ülkeler için esneklik ilkesi. Dolayısıyla temel ilkeler, sağlık, eğitim ve kültür gibi önemli sektörlerdeki kamu politikasının endişelerine karşı duyarlı iken, genelde liberalleşmeye önem verir ve yabancı hizmet sağlayacaklarının yerli pazarlara etkin şekilde girmelerini garanti eder.

2001 Doha Bakanlıklar düzeyindeki deklarasyon bu müzakereleri, Doha Kalkınma Gündemini "tek taahhüdü" içine aldı. Böylece, 1 Ocak 2005'e kadar sonuçlandırılmaları emredildi. Temmuz 2002'den beri, pazara giriş üzerine ikili müzakereler devam etmektedir.

GATS Kuralları üzerine çalışmalar (Madde 10,13 ve 15) Müzakereler 1995'de başladı ve GATS'a henüz dahil edilmemiş muhtemel disiplinlerin: acil durum teminatları tedbirleri, hükümet satın almaları ve yardımların kuralları, gelişimi devam etmektedir. Şimdiye kadar çalışmalar teminatlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunlar piyasadaki bozulmalarla baş edebilmek için piyasa girişlerine geçici sınırlamalardır ve müzakereler, hükümetlerin bunları kullanırken uygulayacakları işlemleri ve disiplinleri düzenlemeyi amaçlamaktadır. Zor geçen müzakereler Mart 2004'te bitecektir, ancak sonuçları devam eden hizmetler müzakerelerinin sonuçları ile aynı zamanda yürürlüğe girecektir.

Yurtiçi Düzenlemeler üzerine çalışmalar (Madde 4.4): Yerel düzenlemeler üzerinde disiplin oluşturma çalışmaları 1995'te başladı- örneğin,pazarda çalışabilmek için yabancı hizmet sağlayıcılarının karşılamaları gereken özellikler, nitelik gereksinimleri ve işlemler, teknik standartlar ve lisans gereksinimleri üzerine odaklanmıştır. Aralık 1998'e kadar, üyeler muhasebe sektörü için yerli düzenlemelerle ilgili disiplinler üzerinde anlaşmaya varmışlardır. O zamandan beri, üyeler tüm profesyonel hizmetler ve gerektiğinde ek sektörel disiplinler için genel disiplinleri geliştirmek için uğraşmaktadırlar. Tüm kabul edilmiş disiplinler GATS'ın içine entegre olacak ve mevcut hizmetler müzakereleri sonuçlandığında kanunen bağlayıcı olacaktır.

MFN istisnaları (Madde 2'ye ek): Bu konudaki çalışmalar 2000 yılında başladı. 1995'te GATS yürürlüğe girdiğinde , üyeler, sadece bir kez, üyelerin ticari partnerleri arasında ayırım gözetmeme MFN ilkesinden muaf olma imkanına sahip olmalarına izin verilmiştir. Hangi üyeye en çok kayrılan ülke (MFN) ilkesi uygulamasının yapıldığı ve süresi hangi istisna olduğu üye ülkenin MFN istisna listesinde tanımlanmıştır. Prensip olarak, bu istisnalar on yıldan fazla süremez. GATS'ta emredildiği gibi, tüm istisnalar, halihazırda bu istisnalara gerek duyan koşulların halen mevcut olup olmadığı, gözden geçirilmektedir .Ve ne olursa olsun, mevcut hizmetler müzakerelerinin bir parçasıdır.

“Özerk “ liberalleşmeyi dikkate almak (Madde 19): Son çoklu müzakerelerden beri kendi inisiyatifleri ile liberalleşen ülkeler, hizmetlerde pazara giriş müzakerelerine girdiklerinde dikkate alınmak istemektedirler. Mart 2001'de üyelerce kabul edilmiş GATS müzakereleri için prosedürler ve temel ilkeler aynı zamanda bu özerk veya tek taraflı liberalleşmeyi dikkate almak için kriterler aramaktadır. Bunlar 6 Mart 2003'te kabul edilmişlerdir.

En az gelişmiş ülkeler için özel muamele (Madde 19): GATS üyelerin müzakereler sırasında en az gelişmiş ülkelere nasıl özel muamele tesis edeceklerini emretmektedir. (bu keyfiyetler hem özel muamelenin faaliyet alanını ve hem de kullanılacak metotları kapsamaktadır.) En az gelişmiş ülkeler tartışmalara Mart 2002'de başlamışlardır. Çeşitli tartışmaların sonucunda üyeler bu keyfiyetleri 3 Eylül 2003'te kabul etmişlerdir.

Hizmetlerde ticaretin değerlendirilmesi(Madde 19): Bu konudaki hazırlık çalışmaları 1999 başlarında başladı. GATS, üyelerin, hizmetlerde ticareti değerlendirirken, GATS'ın hizmet ticaretinde gelişmekte olan ülkelerin katılımını artırmak amacını da içermeleri

gerektiğini emretmektedir. Değerlendirmelere karşılık olarak müzakerelerin uyarlanmasını gerektirmesiyle, müzakere temel ilkeleri de bunu tekrar etmektedir. Üyeler, genellikle istatistiki bilgi yetersizliği ve diğer metodolojik sorunların veriye dayalı bir değerlendirme yapılmasını imkansız hale getirdiğini söylemektedirler. Ancak, Sekreterlik tarafından üretilen çalışmaların yardımıyla tartışmalara devam etmektedirler.

Hava taşımacılığı hizmetleri- Halihazırda hava taşımacılığı sektörünün çoğu-trafik haklarıyla doğrudan ilgili trafik hakları ve hizmetleri- GATS'ın kapsamının dışında tutulmuştur. Ancak, GATS üyelerin bu durumu gözden geçirmelerini emretmektedir. 2000 yılının başlarında başlayan bu gözden geçirmenin amacı, ilave hava taşımacılığı hizmetlerinin GATS tarafından kapsanıp kapsanmayacağına karar vermektir. Gözden geçirme; kapsamı içine yeni hizmetlerin eklenmesi ve ulusal programlara bu yeni hizmetler üzerinde özel taahhütler eklenmesiyle, GATS'ın kendinde değişiklik yapılması, sonucunu doğuracak müzakereleri geliştirebilir.

7. Fikri Mülkiyet: korunması ve zorunlu yaptırımı

Uruguay Toplantılarında 1986-1994 yılları arasında müzakere edilen DTÖ'nün **Fikri Mülkiyet Haklarının Ticaret ile Bağlantılı Yönleri Konusundaki Anlaşma(TRIPS)** çok taraflı ticari sistemin içine ilk defa fikri mülkiyet kurallarını tanıtmıştır.

Fikri Mülkiyet çeşitleri TRIPS tarafından kapsanan alanlar . telif hakları ve ilgili haklar .hizmet markalarını da içeren ticari markalar .Coğrafi işaretler .Endüstriyel çizimler .Patentler .entegre devrelerin çizimi (topografya) .ticari sırlar dahil ifşa edilmeyen bilgiler
--

Temelleri: kurala dayalı ticari sistemin içine

Fikirler ve bilgi ticaretin giderek önemi artan parçaları oldular. Yeni ilaçların ve diğer yüksek teknolojiye dayalı ürünün değerinin çoğu, ilgili buluşların, yeniliklerin araştırmaların çizimlerin ve testlerin miktarına dayalıdır. Filmler, müzik kayıtları, kitaplar, bilgisayar yazılımları ve on-line hizmetleri genellikle yapıldıkları plastik, maden veya kağıt nedeniyle değil içerdikleri yaratıcılık ve bilgi nedeniyle alınır ve satılırlar. Düşük teknoloji ürünleri veya malları olarak ticarete konu olmuş olan çoğu ürün şimdi değerlerinin içinde daha çok oranda buluş ve çizim içermektedirler- örneğin, markalı giyim veya yeni bitki çeşitleri.

Yaratıcılara, buluşlarını, çizimlerini veya diğer kreasyonlarını, diğerleri tarafından kullanılmasını önlemek hakkı ve bunların diğerleri tarafından kullanıldıklarında karşılığında ödeme yapılması için müzakere etme hakkı verilebilir. Bunlar “fikri mülkiyet hakları”dır. Değişik formlarda olabilirler. Örneğin, kitaplar, resimler ve filmler telif hakları formunda, buluşların patenti alınabilir, markalar ve ürün logoları ticari markalar olarak tescil edilebilirler, ve bunun gibi. Hükümetler ve parlamentolar yaratıcılara bu hakları toplumun tümünün yararlanacağı fikirler üretmelerini teşvik için vermişlerdir.

Bu hakların korunması ve zorunlu yaptırımı dünyada geniş ölçüde değişmektedir; ticarete fikri mülkiyetin daha önemli olmaya başlamasıyla bu farklılıklar uluslararası ekonomik ilişkilerde bir gerginlik kaynağı olmaya başlamıştır. Fikri mülkiyet hakları için uluslar arasında yeni kabul edilmiş ticaret kuralları bu konuda daha fazla bir düzen ve öngörülülük yolu olarak görülmekte ve anlaşmazlıklar daha sistematik olarak çözümlenebilmektedir.

Uruguay Toplantıları bunu başardı. DTÖ'nün TRİPS anlaşması, bu hakların dünyada korunma yolları arasındaki açık noktaları daraltma ve bunları ortak uluslar arası kurallar altında toplama girişimidir. DTÖ üyelerinin fikri mülkiyetleri için, her hükümetin vermesi gereken minimum koruma seviyesini tanzim eder. Böyle yaparak, topluma olan uzun vadeli yararlar ile kısa vadeli maliyetler arasındaki dengeyi bulur. Fikri mülkiyet korunduğunda yaratıcılığın ve buluşların desteklenmesiyle toplum bundan uzun vadede çıkar sağlar, özellikle koruma dönemi bitip yaratılar ve buluşlar kamu alanına girdiği zaman. Hükümetler kısa vadeli maliyetleri çeşitli muafiyetler ile azaltabilirler, örneğin, kamu sağlığı sorunlarının üstesinden gelebilirler. Ve, fikri mülkiyet hakları üzerinde ticari anlaşmazlıklar olduğunda DTÖ'nün anlaşmazlık çözüm sistemi şimdi kullanılabilir.

Anlaşma beş geniş konuyu kapsamaktadır:

. Ticari sistemin ve diğer uluslar arası fikri mülkiyet anlaşmalarının nasıl uygulanacağına dair **temel ilkeler.**

- Fikri mülkiyet haklarının uygun olarak nasıl **korunacağı**
- Ülkelerin kendi sınırları içinde bu hakların uygun olarak **zorunlu olarak nasıl yaptırılacağı**
- DTÖ üyeleri arasında fikri mülkiyet konusunda **anlaşmazlıkların nasıl çözümleneceği**
- Yeni sistem tanıtıldığı süre boyunca **özel geçiş düzenlemeleri**

Fark nerede?

Telif hakları, patentler, markalar,vs farklı icatlara veya yaratılara uygulanır. Aynı zamanda farklı muamele görürler.

Patentler, endüstriyel çizimler, entegre devre çizimler, coğrafi çizimler ve markalar korunmak için tescil edilmelidirler. Tescil neyin-buluş, çizim, marka, logo vs- korunduğunun tanımlanmasını içerir ve bu tanım kamu enformasyonudur.

Telif hakları ve ticari sırlar belirlenmiş koşullarda otomatik olarak korunurlar. Bunların tescil edilmeleri gerekmemektedir ve dolayısıyla açıklanmaları gerekmemektedir, örneğin, telif hakkı alınmış bilgisayar yazılımının nasıl oluşturulduğu.

Diğer koşullar da değişebilir, örneğin koruma çeşidinin yürürlükte kalma süresi .

Temel İlkeler: Ulusal muamele, MFN ve Dengeli Koruma

GATT ve GATS’da olduğu gibi fikri mülkiyet anlaşmasının başlangıç noktası temel ilkelerdir. Ve diğer iki anlaşmada olduğu gibi, ayırım gözetilmemesi belirgin özelliklerdir: ulusal muamele (yerli ve yabancılara eşit muamele) ve en çok kayrılan ülke muamelesi (DTÖ’ndeki tüm ticari partnerlere eşit muamele). Ulusal muamele, DTÖ dışındaki diğer fikri mülkiyet anlaşmalarının anahtar ilkesidir.

TRİPS anlaşması önemli bir ek ilkeye sahiptir: fikri mülkiyetin korunması teknik buluşlara ve teknoloji transferine katkıda bulunmalıdır. Anlaşma, gerek üreticiler gerek kullanıcılar yarar sağlamalı ve ekonomik ve sosyal refah artmalı demektir.

Fikri Mülkiyet nasıl korunmalıdır: ortak kurallar

TRİPS’in ikinci bölümü farklı fikri mülkiyet haklarına ve bunları nasıl koruyacağına bakar. Amaç tüm üye ülkelerde uygun korunma standartlarının var olmasını garanti etmektir. Burada başlangıç noktası DTÖ mevcut olmadan önce var olan Dünya Fikri Mülkiyet Örgütünün (World Intellectual Property Organization WIPO) temel uluslar arası anlaşmasındaki yükümlülüklerdir:

- Endüstriyel Mülkiyetin korunması için Paris Konvansiyonu (patentler, endüstriyel çizimler vs)
- Edebi ve sanatsal çalışmaların korunması için Berne Konvansiyonu (telif hakları)

Bazı alanlar bu konvansiyonlar tarafından kapsanmamaktadır. Bazı durumlarda, ortaya konulan koruma standartlarının uygun olmadığı düşünülmektedir. Dolayısıyla TRİPS anlaşması yeni veya daha yüksek standartlar eklemiştir.

Telif Hakkı

TRİPS anlaşması bilgisayar programlarının Berne Konvansiyonu altında edebi çalışmalar olarak korunacağını garanti eder ve veri tabanlarının nasıl korunması gerektiğinin çerçevesini çizer.

Aynı zamanda uluslar arası telif hakları kurallarının kiralama haklarını da kapsayacak şekilde genişletir. Bilgisayar programı yazarlarının ve müzik kaydı yapan yapımcıların çalışmalarını kamuya ticari olarak kiralanmasını yasaklama hakkı olması gerekir. Ticari

kiralamanın, telif hakkı sahiplerinin filmlerden elde edecekleri potansiyel kazançlarını etkileyecek şekilde, geniş ölçüde kopyalanması durumunda, benzer bir hak filmlerde de uygulanmalıdır

Anlaşma, icracıların ,elli seneden az olmamak üzere canlı performanslarının yayının ,özdeş baskısının, yetki verilmemiş kayıtlarının yapılmasını engelleme hakları olması gerektiğini söylemektedir. Müzik kaydı yapan yapımcıların yetki verilmemiş kayıtları elli yıllık bir süre için önlemek hakkı olmalıdır.

Markalar

Anlaşma hangi çeşit işaretlerin marka olarak korunmaya seçilebileceğini ve sahiplerine verilecek asgari hakların neler olması gerektiğini tanımlamaktadır. Hizmet markalarının aynen malların markaları gibi korunması gerektiğini söylemektedir. Belli bir ülkede iyi tanınmış markalar ek korunmadan yararlanırlar.

Coğrafi işaretler

Bazen bir ürünü tanımlamak için bir yerin adı kullanılır. Bu “coğrafi işaret” sadece ürünün nerede yapıldığını söylemez. Daha önemlisi, ürünün kaynaklandığı yer sonucu, ürünün özel karakteristiklerini tanımlar.

İyi bilinen örnekler olarak “Champagne”, “Scotch”, “Tequila” ve “Roquefort” peyniri verilebilir. Şarap ve içki üreticileri ürünlerini tanımlamakta yer isimlerini kullanmak için özellikle dikkat ederler ve TRİPS anlaşması bu tür ürünler için özel maddeler içermektedir. Ancak bu konu diğer mallar içinde önemlidir.

Başka bir yerde yapıldığı halde o yerin ismini kullanmak veya oranın tipik özelliklerini sahip olmamak tüketicileri yanlış yönlendirebilir ve haksız rekabete yol açabilir. TRİPS anlaşması ülkelerin yer isimlerini yanlış kullanımını engellemeleri gerektiğini söyler.

Şaraplar ve içkiler için anlaşma daha yüksek düzeyli bir koruma sağlar. (örneğin, kamuyu yanıltma tehlikesi olmasa bile.)

Bazı istisnalara izin verilmektedir, örneğin, marka olarak isim daha önceden korunma altında ise veya genel bir deyim haline gelmiş ise. Örneğin, “cheddar” şimdi özel bir çeşit peyniri ifade etmektedir, İngiltere’deki Cheddar ilinde yapılmamış olsa bile. Fakat , bu nedenlerle

herhangi bir ülke istisna yapmak istiyorsa konu olan yerin bulunduğu ve yerin adını koruma altına almak isteyen ülke ile müzakere etmeye istekli olmalıdır.

Anlaşma; şaraplar için coğrafi özelliklerin bildirilmesi ve kayıt altına alınması için DTÖ'nde çok taraflı bir sistemin kurulması için başka müzakereler yapılmasını sağlamaktadır. Bunlar şimdi Doha Kalkınma Gündeminin bir parçasıdır ve diğer içkileri de kapsamaktadır. Aynı zamanda DTÖ'nde şarap ve içkilerin ötesinde yüksek seviyeli korumayı başka alanlara da genişletilmesi tartışılmaktadır.

Endüstriyel Çizimler

TRİPS Anlaşması altında endüstriyel çizimler en az on yıl boyunca korunmalıdır. Korunma altına alınmış çizimlerin sahipleri, korunmuş çizimin kopyası olan çizime sahip maddelerin üretimini, satışını veya ithalini engelleyebilmelidir.

Patentler

Anlaşma, icatlar için en az yirmi yıl patent korunmasının olması gerektiğini söylemektedir. Patent korunması hem ürünler hem de işlemler için, teknolojinin nerede ise tüm alanları için mümkün olmalıdır. Hükümetler, kamu düzeni veya ahlâkî açıdan ticari işletilmesi yasaklanan icatlar için patent vermeyi ret edebilirler. Aynı zamanda bitki veya hayvan üretiminde (mikrobiyolojik işlemlerden başka) biyolojik işlemleri ve hayvan ve bitkileri (mikro organizmalar dışında) tanı, terapi ve ameliyat metotlarını da dışlayabilirler.

Ancak, bitki çeşitleri patentler ile veya özel bir sistemle [UPOV'ın-(International Union for Protection of New Varieties of Plants-) Yeni Bitki Çeşitlerinin Korunması için Uluslar arası Birlik) anlaşması altında yetiştiricilerin hakları gibi] korunabilmelidir.

Anlaşma patent sahibinin asgari haklarını tanımlamaktadır. Fakat aynı zamanda belli istisnalara izin vermektedir. Patent sahibi haklarını kötüye kullanabilir, örneğin, piyasaya malını arz etmeyebilir. Bu olasılıkla baş etmek için anlaşma, hükümetlerin, lisans altındaki malı veya işlemin bir rakip tarafından yapılmasına izin veren “zorlayıcı lisanslar” verebileceğini söylemektedir. Bu ancak, patent sahibinin kanuni haklarını koruma amacı altında belli koşullarda yapılabilir.

Eğer bir patent üretim işlemi için verilmiş ise o zaman haklar o işlemle elde edilmiş ürüne de uygulanmalıdır. Belli koşullar altında, patent hakkını ihlâl ettikleri iddia edilenlerin mahkemece çağrılarak patent edilmiş işlemi kullanmadıklarını ispat etmeleri istenebilir.

Bugünlerde ortaya çıkan bir konu da, fakir ülkelerde insanların ilaçlara sahip olmasını engellemeden; patent sisteminin yeni ilaçlar için araştırma ve geliştirme çalışmaları için teşvik edici rolünü dikkate alacak şekilde kimyasal ilaç ürünleri için verilen patentlerin korunmasının nasıl temin edileceğidir. Zorunlu lisans gibi esneklikler TRİPS anlaşmasında yazılmışlardır ancak bazı hükümetler bunların nasıl yorumlanacağını ve bunları kullanma haklarının ne dereceye kadar saygı göreceğinden emin değildiler.

Bunların büyük kısmı Kasım 2001 de DTÖ Doha Bakanlık düzeyindeki konferansındaki özel bildiride kararlaştırılmıştır. TRİPS anlaşmasının, üyelerin, kamu sağlığını korumak için tedbirler almasını engelleyemeyeceği ve engellemediğini kabul etmişlerdir. TRİPS Anlaşmasında ülkelerin konulmuş esneklikleri kullanma kabiliyetlerinin altı çizilmiştir. En az gelişmiş ülkeler için 2016'ya kadar kimyasal ilaçlar için patent korunmasından muaf olmaları kabul edilmiştir. Geri kalan bir soru da , TRİPS heyetine ek bir çalışma yapılması için görev verilmiştir- ülkelerin yerli olarak üretmedikleri ilaçları, zorlayıcı lisans altında patentli ilaçlar olarak ithal edebilmeleri için, nasıl bir ekstra esneklik sağlanabileceği. Bu esnekliği sağlayan feragatname 30 Ağustos 2003'te kabul edilmiştir.

Entegre Akım şeması çizimi

TRİPS Anlaşmasının içindeki entegre akım şeması çizimleri (topografi) korunmasının temeli; Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü altındaki Entegre Akımlarla ilgili Fikri Mülkiyet Washington Anlaşmasıdır. 1989'da uyarlanmış ancak yürürlüğe girmemiştir. TRİPS Anlaşması bir takım koşullar getirmiştir, örneğin, koruma en az 10 yıl için sağlanacaktır.

Gizli Bilgi ve Ticari Sırlar

Ticari sırlar ve ticari değere sahip diğer “Gizli bilgi” çeşitleri, dürüst ticari işlemlere aykırı olacak hareketlerden ve sırların yasaya aykırı açıklanmasından korunmalıdır. Fakat bilginin gizli tutulması için makul adımların atılmış olması gereklidir. Aynı zamanda, yeni ilaçlar veya tarımsal kimyasal maddelerin pazara sunulmasında alınacak onaylar için hükümetlere sunulan test verileri, haksız ticari kullanımdan korunmalıdır.

Rekabet karşıtı lisans mukavelelerinin engellenmesi

Telif hakkı sahibi, patent veya başka bir fikri mülkiyet hakkı sahibi, bir başkasının korunmuş bir markayı, işi, icadı, çizimi vs. üretmesi veya kopyası için lisans çıkartabilir. Anlaşma, lisans sözleşmesinin maddelerinin rekabeti kısıtlayabileceğini veya teknoloji transferini engel olabileceğinin farkındadır. Belli koşullar altında hükümetlerin, fikri mülkiyet haklarını ihlal ettiği takdirde rekabet karşıtı lisansı engellemek için harekete geçme hakkı olduğunu söyler. Aynı zamanda hükümetlerin rekabet karşıtı lisansı kontrol için birbirlerine danışmaya hazır olmaları gerektiğini söyler.

Uygulama: sert fakat adil

Fikri Mülkiyet kanununa sahip olmak yetmez. Bunların uygulanması gerekmektedir. TRIPS'in 3.cü bölümünde kapsamaktadır. Anlaşma, hükümetlerin, fikri mülkiyet haklarının kanunlar altında uygulanabileceğini ve ihlaller için uygulanacak cezaların başka ihlallere yol açmaktan yeterince caydırıcı olacak şekilde sert olmasının sağlanacağını garanti etmeleri gerektiğini söylemektedir. İşlemler adil ve eşit olmalı ve gereksiz yere karmaşık veya maliyetli olmamalıdır. Mantıksız zaman sınırlandırmaları veya garantisiz gecikmeler gerektirmemelidir. Konuyla ilgili kişiler, idari bir kararın gözden geçirilmesini için mahkemeye gidebilmeli veya alt mahkemenin kararını temyiz edilmesini isteyebilmelidir.

Anlaşma, delillerin toplanması, geçici tedbirler, ihtarlar, zararlar ve diğer cezalar dahil, uygulamanın nasıl ele alınması gerektiğini tanımlamaktadır. Mahkemelerin belli koşullar altında korsan veya sahte malları yok edilmesi veya atılması için emretme hakkının olması gerektiğini söyler. Kasti marka sahteciliği veya ticari boyutta korsan yayın cezai suçlar olarak addedilmelidir. Hükümetler, fikri mülkiyet hakkı sahiplerinin, gümrük yetkililerinden sahte ve korsan malların ithalini engellenmesi için yardım alabilmelerini , temin etmelidirler.

Teknoloji transferi

Özellikle gelişmekte olan ülkeler, teknoloji transferini fikri mülkiyet haklarının korunmasını kabul ettikleri pazarlığın bir parçası olarak görürler. TRIPS Anlaşması bu konuda birkaç maddeyi içermektedir. Örneğin, gelişmiş ülke hükümetlerinin firmalarına en az gelişmiş ülkelere teknoloji transferi yapmaları için teşvik sağlamalarını gerektirmektedir.

Geçiş düzenlemeleri: 1, 5 veya 11 yıl veya daha fazla

DTÖ anlaşmaları 1 Ocak 1995'te yürürlüğe girince, gelişmiş ülkelere kanunlarının ve uygulamalarının TRIPS Anlaşmasıyla uyum sağlanabilmesinin temini için bir yıl verilmişti. Gelişmekte olan ülkeler ve belli koşullarda geçiş ekonomilerine 2000'ne kadar beş yıl verilmişti. En az gelişmiş ülkeler 2006'ya kadar 11 yıl- ilaç patentleri için şimdi 2016'ya uzatılmıştır.

Eğer gelişmiş ülke 1 Ocak 1995'te TRIPS Anlaşması yürürlüğe girdiğinde ,belli bir teknoloji alanında ürün patenti korunması sağlamamış ise koruma getirmesi 10 yıla kadar süresi vardır. Fakat, ilaç ve tarımsal kimyasal ürünler için, patent dönem sonuna kadar verilmesi gerekmeseyse bile, ülke geçiş döneminin başında, patent başvurusu için kayıt yaptırmayı kabul etmelidir. Eğer hükümet ilgili ilaç veya tarımsal kimyasalı geçiş dönemi içinde pazarlanmasına izin verirse, ya beş yıl için veya ürün patenti verilene kadar (hangisi daha kısa ise) ürüne özel bir pazarlanma hakkı vermelidir(bunun belli koşullara tabi olması gerekmektedir) .

Belli istisnalar dışında, genel kural, anlaşmadaki yükümlülükler, yenilere olduğu kadar ülkenin geçiş döneminin sonunda var olan fikri mülkiyet haklarına uygulanacaktır.

8. Anti-damping, sübvansiyonlar, korunma tedbirleri: beklenmedik olaylar ,vs.

Bağlayıcı tarifeler ve bunları tüm ticari partnerlere eşit olarak uygulanması (en çok kayrılan ülke uygulaması veya MFN) mallarda ticaretin düzgün akışının anahtarıdır. DTÖ Anlaşmaları ilkeleri desteklerken aynı zamanda bazı koşullarda istisnalara izin vermektedir. Bunlardan üçü :

- . Dampinge (haksız düşük fiyata satış) karşı alınan tedbirler
- . Sübvansiyonlar ve sübvansiyonları dengeleyen “karşılıklı” tarifeler
- . Yerli sanayileri “korumak” için dizayn edilen ithalatı geçici olarak kısıtlayan acil durum tedbirleri.

Anti-damping faaliyetleri

Eğer bir firma kendi pazarında normalde sattığı fiyattan daha düşük bir fiyata ürünün ihraç ederse buna ürününü damping ettiği söylenir. Bu haksız rekabet midir? Görüşler farklıdır,

ancak çoğu hükümet kendi yerli sanayilerini savunmak için dampinge karşı tedbir almaktadır. DTÖ anlaşması yargıyı geçmez. Hükümetlerin dampinge karşı nasıl tepki verip veremeyeceği üzerinde odaklanır - çoğunlukla “**Anti dumping Anlaşması**” olarak adlandırılan anti-damping faaliyetlerini disipline eder. (Yalnızca dumping karşı tepkiye odaklanmak, sübvansiyonlar ve karşılayıcı tedbirlerle çelişmektedir)

Bu anlaşmaya ne ad verilir? –1994 Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın(GATT) 6.Maddesinin uygulanması üzerine anlaşma

Hukuki tanımlar daha kesindir ancak geniş anlamda DTÖ Anlaşması, hükümetlere, rekabet eden yerli sanayiye ciddi(“maddi”) bir hasar olduğunda dampinge karşı hareket etmelerine izin verir. Bunu yapabilmesi için hükümetin dumpingin yapıldığını gösterebilmesi, ne kadar dumping yapıldığını hesaplayabilmesi (ihracatçının yerel piyasa fiyatıyla karşılaştırıldığında ihraç fiyatının ne kadar düşük olduğu) ve dumpingin zarar verdiğinin veya tehdit oluşturduğunu gösterebilmesi gerekmektedir.

GATT(Madde 6) tüm ülkelere dumping karşında harekete geçme izni verir. Anti-dumping Anlaşması Madde 6'yı açıklığa kavuşturur ve genişletir ve her ikisi bir arada işler. Her ikisi de, ülkelerin, normalde tarifeyi bağlama ve ticari partnerler arasında fark gözetmeme GATT'ın prensiplerini kırarak şekilde hareket etmelerine izin verirler- tipik olarak anti-dumping hareket, belli bir ihracatçı ülkeden alınan belli bir üründen ekstra ithal vergisi olarak, fiyatını normal değerine yaklaştırabilmek veya ithal eden ülkedeki yerli sanayiye olan zararı kaldırmak, anlamına gelir.

Belli bir ürünün çok fazla veya sadece biraz fiyatının indirildiğini hesaplamak için bir çok yol vardır. Anlaşma olası seçeneklerin alanını daraltır. Ürünün normal değerini, hesaplayabilmek için üç metot sağlar. Asıl olanı, ihracatçı ülkenin kendi yerli piyasasındaki fiyata dayanmaktadır. Bu kullanılmadığı takdirde, iki alternatif vardır - ihracatçının başka bir ülkede aldığı fiyat veya ihracatçının ürününün üretim maliyeti, diğer masrafları ve normal kâr marjının kombinasyonuna dayalı bir hesaplama. Anlaşma aynı zamanda ihracat fiyatı ile olması gereken normal fiyatın karşılaştırılmasında nasıl adil olunacağını açıkça belirtir.

Bir üründe ne kadar dumping yapıldığının hesaplanması yeterli değildir. Anti-Dumping tedbirler ancak ithalatçı ülkedeki sanayiye zarar veriyorsa uygulanabilir. Dolayısıyla, öncelikle belirlenmiş kurallara göre detaylı bir araştırmanın yapılması gerekir. Araştırma

söz konusu sanayinin durumuna etki eden tüm ilgili ekonomik faktörleri değerlendirmelidir. Eğer araştırma dumpingin yapıldığını ve yerli sanayinin zarar gördüğünü gösterir ise, ihracatçı firma, anti-dumping ithal vergisinden kaçınmak için, fiyatını üzerinde anlaşmaya varılmış bir seviyeye çıkarmayı üstlenebilir.

Anti-dumping davalarının nasıl başlatılacağına, araştırmaların nasıl yürütüleceğine ,ve ilgili tarafların delil sunmaları için imkan tanınmasının temini için koşullara dair detaylı prosedürler ortaya konmuştur. Araştırmanın tedbirin sona erdirilmesinin bir zarara yol açacağını göstermesi dışında, anti-dumping tedbirleri yaptırımlarından beş yıl sonra sona ermelidir .

Anti dumping araştırmaları, yetkililerin dumping marjının çok küçük olduğunu (ürünün ihraç fiyatının %2'sinden az) belirledikleri durumlarda derhal sona erer. Diğer koşullarda ortaya konmuştur. Örneğin, eğer dumping yapılmış ithalatın hacmi ihmal edilebilir düzeyde ise araştırmalar yine sona erdirilir (bir ülkeden ithal edilen miktar ürünün toplam ithal tutarının % 3'ünden az ise- ancak her biri ithalatın %3'ünden az kısmını karşılayan ülkeler bir arada toplam ithalatın %7'si veya daha fazlasını karşılıyorsa araştırmalar devam edebilir.)

Anlaşma üye ülkelerin, Komiteyi derhal ve detaylı olarak, anti-dumping uygulamaları, tüm öncü ve final anti-dumping hareketleri hakkında bilgi vermesi gerektiğini söyler. Aynı zamanda yapılan tüm araştırmalar hakkında senede iki defa rapor vermelidirler. Farklılıklar ortaya çıktığında üyeler birbirleriyle müzakereye teşvik edilirler. Aynı zamanda DTÖ'nün anlaşmazlık çözüm prosedürünü kullanabilirler.

Sübvansiyonlar ve karşılayıcı tedbirler

Bu anlaşma iki şey yapmaktadır: sübvansiyonların kullanımını disipline etmekte ve ülkelerin sübvansiyonların etkilerini karşılayabilmek için yaptıkları hareketleri düzenlemektedir. Ülkenin sübvansiyonun geri çekilmesi veya karşı etkilerinin ortadan kaldırılması için ülkenin DTÖ'nün anlaşmazlık çözüm prosedürünü kullanabileceğini söyler. Veya ülke kendi araştırmasını yapabilir ve sonunda yerli üreticilere zarar verdiği tespit edilen desteklenmiş ithal mal üzerinden, ekstra gümrük vergisi (karşılayıcı vergi" olarak bilinir) alır.

Anlaşma sübvansiyonun tanımını içerir. Aynı zamanda "özel"sübvansiyon kavramını tanımlar-yani sübvansiyonu veren ülke (veya eyalet vs)tarafından, sadece bir firmaya, bir

sanayiye veya bir grup sanayiye verilen sübvansiyon. Anlaşmada ortaya konan disiplinler sadece özel sübvansiyonlara uygulanır. Bunlar yerli veya ihracat sübvansiyonları olabilir.

Bu anlaşmaya ne ad verilir? Sübvansiyonlar ve Karşılıklı Tedbirler Anlaşma

AD-CVD?

İnsanlar ikisine birden bazen AD-CVD-olarak söz ederler ancak temel farkları vardır.

Damping ve sübvansiyonlar-anti-damping tedbirler(AD) ve karşılıklı vergiler (CVD)-bazı benzerlikleri paylaşırlar. Çoğu ülke her ikisini bir kanun altında ele alırlar, benzer işlemleri uyguladılar ve araştırmalar için tek bir otoriteye yetki verirler. Zaman zaman iki DTÖ komitesi bu konular için ortaklaşa toplanır.

Damping ve sübvansiyonlara çoğunlukla özel ithal vergisi (sübvansiyonda karşılıklı vergi)ile reaksiyon verilir. Belli ülkelerden alınan ürünlerden alındığından, GATT'ın kısıtlayıcı tarife ve ticari partnerlere eşit muamele (MFN) prensiplerine aykırılık teşkil eder. Anlaşmalar bir kaçış maddesi sağlarlar ancak her ikisi de vergi koymadan önce ithal eden ülkenin yerli sanayinin zarar gördüğünü gösteren detaylı bir araştırma yapması gerektiğini söylerler. Ancak temel farklar da vardır ve bunlar anlaşmalarda yansıtılmışlardır. Damping bir firma tarafından yapılan bir harekettir. Sübvansiyonlar, ya doğrudan ödemelerle veya firmaları belli müşterileri sübvansiyon etmelerinin istenmesi ile, bir hükümet veya kamu kuruluşunca yapılır.

Fakat DTÖ ülkelerin ve onların hükümetlerinin bir örgütüdür. DTÖ firmalarla uğraşamaz ve damping gibi firma hareketlerini düzenleyemez. Dolayısıyla Anti-damping anlaşması ancak hükümetlerin dampinge karşı hareketlerini dikkate alır. Sübvansiyonlarda hükümetler iki tarafta da hareket eder: sübvansiyon ederler ve birbirlerinin sübvansiyonları karşısında hareket ederler. Dolayısıyla sübvansiyon anlaşması hem sübvansiyonları hem de reaksiyonları disipline eder.

Anlaşma, iki sübvansiyon kategorisi tanımlar: yasaklanmış ve uygulanabilir. Başlangıçta üçüncü bir kategori daha içeriyordu: uygulamaya konulamayan sübvansiyonlar. Bu kategori beş yıl var oldu ve 31 Aralık 1999'da sona erdi ve uzatılmadı. Anlaşma endüstriyel ürünlere olduğu kadar tarımsal mallara da uygulanmaktadır, ancak 2003 sonunda bitecek olan Tarım Anlaşmasının "Barış Maddesi" altında sübvansiyonların muaf olduğu zaman istisnası ile.

Yasaklanmış sübvansiyonlar: Kullanıcıların belli ihracat hedefini tutturmaları, veya ithal mallar yerine yerli malları kullanmalarını gerektiren sübvansiyonlar. Bunlar yasaklanmıştır zira uluslararası ticareti tahrif etmek için dizayn edilmişlerdir ve dolayısıyla diğer ülkelerin ticaretine zarar vermeleri olasıdır. Hızlandırılmış program içinde ele alınabilecekleri DTÖ Anlaşmazlık Çözümü prosedürü içinde itiraz edilebilirler. Eğer anlaşmazlık çözüm prosedürü sübvansiyonun yasaklı olduğunu teyit ederse, derhal geri çekilmelidir. Yoksa, şikayet eden ülke karşı tedbirler alabilir. Eğer yerli üreticiler sübvansiyon edilmiş ürünlerin ithalinden dolayı zarar görmüş ise karşılıklı vergi konulabilir.

Uygulanabilir Sübvansiyonlar: Bu kategoride şikayetçi ülkenin sübvansiyonun kendi çıkarlarına ters etki ettiğini göstermesi gerekmektedir. Yoksa sübvansiyona izin verilir. Anlaşma sebep olabileceği üç tip zararı tanımlamıştır. Bir ülkede sübvansiyon ithal eden ülkenin yerli sanayine zarar verebilir. İki ülke üçüncü ülkelerin pazarında rekabet ederlerken

bir başka ülkeden rakip ihracatçılara zarar verebilirler. Bir ülkedeki yerli sübvansiyonlar, sübvansiyon eden ülkenin yerli pazarında rekabet etmeye çalışan ihracatçılara zarar verebilir. Eğer Anlaşmazlık Çözüm Kurulu sübvansiyonun ters bir etkisi olduğuna karar verirse sübvansiyon geri çekilmeli veya ters etkisi kaldırılmalıdır. Yine, eğer sübvansiyon edilmiş malların ithalinden yerli üreticiler zarar görmüş ise karşılayıcı vergi konulabilir.

Bazı disiplinler anti dumping Anlaşmasına benzerdir. Karşılayıcı Vergi (anti dumping gümrük vergisinin koşutu) ancak ithal eden ülkenin anti dumpingde gereken araştırmaya benzer bir detaylı araştırma yapmasından sonra konulabilir. Bir ürünün sübvansiyon edilmediğine karar verilmesi için detaylı kurallar (her zaman kolay bir hesaplama değildir); sübvansiyon edilmiş ürün ithalinin yerli sanayiye zarar (zarar görmesine sebep)verip vermediğini belirlemek için kriterler; araştırmaların başlatılması ve yürütülmesi için prosedürler ve karşılayıcı tedbirlerin uygulanması ve devam süresi (normalde beş yıl) üzerine kurallar vardır. Sübvansiyon almış olan ihracatçı ihrac fiyatını , karşılayıcı vergi alınacak ihracatına alternatif olarak, yükseltmeyi kabul edebilir.

Sübvansiyonlar geliştirmekte olan ülkelerde ve merkezi plan yapan ekonomilerden pazar ekonomilerine geçişlerde önemli bir rol oynayabilir.1000 USD Dolardan az GSMH olan en az gelişmiş ülkeler ve geliştirmekte olan ülkeler yasaklanmış ihrac sübvansiyonları için uygulanan kurallardan muaftırlar. Diğer geliştirmekte olan ülkelere 2003 yılına kadar ihracat sübvansiyonlarından kurtulmaları için süre verilmiştir. 2003 yılına kadar en az gelişmiş ülkeler ithal ikamesi sübvansiyonlarını kaldırmalıdır (örneğin, yerli üretime yardım eden ve ithalattan kaçınan sübvansiyonlar) – diğer geliştirmekte olan ülkeler için süre bitimi 2000 yılı idi. Geliştirmekte olan ülkeler eğer ihracatları karşılayıcı gümrük vergisi araştırmalarına konu ise ayrıcalıklı muamele görürler. Geçiş ekonomileri için yasaklanmış sübvansiyonlar 2002'ye kadar aşama aşama kaldırılmalıdır.

Koruyucu tedbirler: ithalattan acil durum korunması

DTÖ üyesi, bir ürünün ithalatını eğer kendi yerli sanayiye zarar görmüş ise veya ithalat dalgasından zarar görmesi tehdidi varsa geçici olarak kısıtlayabilir(“koruyucu” tedbirler olabilir) . Burada zararın ciddi olması gerekir. Koruyucu tedbirler GATT (Madde 19) altında her zaman kullanılabilir. Ancak, sıklıkla kullanılmadılar, bazı hükümetler yerli sanayilerini korumak için “gri alan” tedbirlerini tercih ettiler- GATT'ın yardımları dışında ikili müzakerelerle ihracatçı ülkeleri ihracatlarını “gönüllü” olarak dizginlemelerine veya pazarı

paylaşmanın diğer yollarına gitmeye ikna ettiler. Bu çeşit anlaşmalar geniş yelpaze içindeki birçok ürün için yapıldı: örneğin otomobiller, çelik ve yarı iletkenler.

DTÖ Anlaşması konuyu başka bir alana taşıdı. “Gri alan” tedbirlerini yasakladı ve tüm koruyucu hareketler üzerinde süre sınırları koydu. Anlaşma, üyelerin, herhangi bir gönüllü ihracat dizginlenmesi aramaması, almaması veya sağlamaması gerektiğini, ihracat veya ithalatta piyasayı düzenleyen veya benzeri tedbirleri almamasını söyler. Anlaşmayla uyum sağlayacak şekilde değiştirilmemiş olan ikili tedbirler 1998 yılının sonunda ortadan kaldırılmıştır. Ülkeler bu tedbirlerden birini bir yıl fazladan ellerinde tutmuşlardır(1999’un sonuna kadar), fakat sadece Avrupa Birliği –Japonya’dan yapılan araba ithalatı için kısıtlamalarda - bu maddeden yararlanmışlardır.

Koruyucu hareketi haklı çıkaran ithal “dalgası” ithalatta gerçek bir artış olabilir (mutlak artış)veya ithalat miktarı artmış olmasa bile daralan bir pazarda ithalatın payının artışı olabilir (görelî artış).

Bu anlaşma nasıl adlandırılır?Koruyucular Tedbirler Anlaşması

Sanayiler veya firmalar hükümetlerince koruyucu tedbir almasını isteyebilirler. DTÖ anlaşması, ulusal yetkililerce yapılacak koruma araştırmaları için gereksinimleri belirlemiştir. Şeffaflık ve konulmuş kurallar ve uygulamalara uymak vurgulanmaktadır - keyfi metotlardan kaçınmak üzerinedir. Araştırmaları yürüten yetkililer, oturumların nerede ne zaman yapılacağını kamuya duyurmalı ve ilgili taraflara delil sunabilmeleri için diğer uygun koşulları sağlamalıdır. Delil, mutlaka tedbirin kamuyu ilgilendirip ilgilendirmediğini gösteren tezleri de içermelidir.

Anlaşma, “ciddi zarara” neden olduğunu veya tehdit oluşturduğunu değerlendirmek için kriterleri ve yerli sanayiye ithalatın etkisini kararlaştırırken göz önüne alınması gereken faktörleri ortaya koyar. Koruyucu tedbir konulduğunda, sadece, ilgili sanayiye kendini uyarlamasına yardım edecek ve ciddi zararı tedavi edecek veya önleyecek ölçüde uygulanmalıdır. Miktar kısıtlamaları (kotalar) konulduğunda, ciddi zararı tedavi etmesi veya önlemesi için gerekli farklı bir seviye açıkça haklı nedenler ile verilmediği takdirde, normalde istatistiklerin sağlanabildiği son üç yılın ortalamasından aşağı olacak şekilde ithal miktarını azaltmamalıdır.

Prensip olarak, koruyucu tedbirler belli bir ülkeden yapılacak ithalat için hedeflenemez. Ancak, anlaşma , arz eden ülkelerce kotaların nasıl tahsis edileceğini ve belli ülkelerden yapılan ithalatın orantısız bir şekilde hızla arttığı istisnai durumları tanımlamıştır. Koruyucu tedbir dört yıldan fazla süremez ancak yetkili ulusal otoritelerin tedbire ihtiyaç duyulduğuna karar vermesi ve sanayinin kendini uyarladığını gösteren delil olması durumunda sekiz yıla çıkarılabilir.

Bir ülke yerli üreticilerini korumak için ithalatını kısıtlarsa prensipte karşılığında bir şey vermelidir. Anlaşma, ihracatçı ülkenin(veya ülkelerin) danışma aracılığı ile tazminat isteyebileceklerini söyler. Eğer anlaşmaya varılamaz ise ihracatçı ülke benzer bir harekete geçerek misilleme yapabilir- mesela, koruyucu tedbir alan ülkenin ülkesinden yapılacak ihracattan alınan vergileri artırabilir. Bazı durumlarda, ihracatçı ülke misilleme yapabilmek için, koruyucu tedbir alındıktan sonra üç yıl beklemek zorunda kalabilir-örneğin, eğer tedbir anlaşmanın maddeleri ile uyum gösteriyorsa ve ihracatçı ülkeden yapılan ithalat miktarının artışının sonucunda alınmış ise.

Bir ölçüde gelişmekte olan ülkelerin ihracatları koruyucu tedbirlerden korunmuşlardır. İthalatçı ülke gelişmekte olan ülkenin ürününe koruyucu tedbiri ancak , gelişmekte olan ülke o ürünün ithalatının % 3'nden fazlasını sağlıyorsa veya %3' ten az ithalat payı olan gelişmekte olan ülkeler beraberce ithalatın % 9'dan fazlasını karşılıyorlarsa , alabilir.

DTÖ Koruyucular Komitesi anlaşmanın yürütülmesini izler ve üyelerin taahhütlerinin gözetiminden sorumludur. Hükümetler koruma araştırmalarının ve ilgili kararların her safhasını rapor etmek zorundadır ve komite bu raporları gözden geçirir.